Temmuz 1955

YIL : 5
SAYI : 19

TÜRK MASON DERGİSİ

Moral ve karakter terbiyesi . . . . . Mim Kemal Öke
Sonsuzluğun eşiğinde . . . . . F. H. Demirelli
Zerdüşt ve doktrinleri . . . . . V. N. Sünkitay
Tekâmül, terakki nasıl mümkün olur? . . . . . İ. M. Seydol
Masonluğun esasları . . . . . M. C. D.
Üç dost - üç düşman . . . . . H. Yıldırım
Masonluğun büyük simalarından : J. G. Herder . . . . . N. Ekemen
Masonluğun büyük simalarından : Dr. A. Fleming . . . . H. Salor
Masonluğun bana telkini . . . . . H. Öge
Einstein'in ölümü münasebetile . . . . . R. Atabek
Marifet-i Nefis . . . . . Dr. A. Karabece
Fransa Büyük İhtilâli, III . . . . . G. H. T.
Hayyam'dan iki rubaî . . . . . A. Ş. Erkün
Mason âleminden haberler . . . . . .
Ebediyete intikal edenler . . . . . .
Le recrutement maçonnique . . . . . F. G. Fotiadi
Mim Kemal . . . . . S. Mordo
Necrologie . . . . . H. N.
Vita Nuova de Dante . . . . . A. Coen

TÜRK MASON DERGİSİ

Türkiye Mason Derneği tarafından üç ayda bir neşrolunur

Yıl : 5 ★ **İstanbul, Temmuz 1955** ★ **Sayı : 19**

Moral terbiyesi ve karakter terbiyesi lâikleştirilebilirmi?

★ **Mim Kemal ÖKE** ★

Moral terbiyesi (= Education morale) problemi, ehemmiyeti itibariyle, üzerinde durulmağa değer bir mevzudur. Daha ziyade pedagogları ilgilendiren bu problemin ben ancak hepimizi alâkalandıran kısımlarına temas etmekle iktifa edeceğim.

Ötedenberi mekteplerimizde Halk Ahlâkıyatı (moralité publique) üzerinde mühim tesiri olması pek tabii olan böyle bir mevzu işlenilmemekte, yani çocuklarımızın kültürlerini yükseltmek üzere, ve fakat itiraf edelim, kabiliyet ve ihtiyaçlarının üstünde yapılan ders programında çocuğun ahlâk kültürü ihmâl edilmektedir. Halbuki, «Mekteplerimizde ferdî ve içtimaî ahlâk terbiyesi, lâik bir memlekette hangi prensiplere istinad ettirilmelidir?» mevzuunun başlıbaşına devleti işgal edecek bir ehemmiyette bulunduğu kanaatindeyim.

Okuduğum bir esere göre, Fransada Moral Terbiye tamamiyle lâik bir şekle sokulmuştur! Lâik terbiyeden maksadın ne olduğunu, o kitap şöyle anlatıyor:

«Dinlerin dayandığı prensiplerden faydalanmıyan, sırf akıl ve mantıkla (=Raison'la) telifi kabil olan amelî tatbikata ve duygularla fikirlere dayanan bir terbiyedir; bir kelime ile ifade edilirse, bu, rasyonalist bir terbiyedir.»

Evvelce kazanılmış itiyadların âhengini bozmaksızın, şimdiye kadar takib edilen terbiye metodlarını tekrar tertip ve tanzim etmek ihtiyacı duyulmaksızın, mükteseb fikirleri alt üst etmeksizin bu kadar mühim bir yeniliğin tutunacağını kabûl etmek çok güçtür. Zira **Bergson'**un dediği gibi: «Eskisinin yerini almıyan yeniliği insanlık anlamaz.» Şu da varki, moral terbiyenin lâikleştirilmesi problemi, muhitte derin akisler ve muha-

lefetler uyandırabilen bir da'vadır. **Durckheim**, bu yoldaki endişesini açıklamıştır. Lâtin zihniyetini ve katolik ruhunu temessül etmiş bulunan Fransa'nın **Durckheim**'in endişesine iştirak etmemiş bulunması hiç te fevkalâde bir hareket değildir. Çünki, şayet bu mesele esaslı bir surette, ilim ruhuyle (=Esprit scientifique'le) tahlil olunursa, görülür ki, mesele ihtilâfı davet edebilecek bir mevzu olamaz, ve, çünki, hakikatte hiç bir şey yoktur ki, insan aklına zıt ve «réfractaire» telâkki olunabilsin! O halde, moral terbiye de ilmin esasları ve usulleri dışına çıkamaz. Bununla beraber, hakikatlerin insanlara hemen kabûl ettirilebilmesi kolay olamaz. İçtimaiyattaki her hangi bir anî değişikliğin bazı sarsıntıları mucip olması pek vârittir; her tahavvül teenni ve dikkatle, yavaş yavaş yükselen bir inkişaf arzetmelidir.

Terbiyenin «laicisé» olabilmesi uzun bir zaman işidir. İptidaî kavimlerde bile muayyen ve mahdud usullere dayanan ahlâk kaideleri vardı; lâkin bunlar tamamile dinî idi, yani ahlâkî vazifeler Tanrılarına karşıydı. Zaman ve insanların görüş ve anlayışları ileriledikçe ahlâk telâkkisi ve gayesi de değişmiştir. Vakıa, Allaha olan vazifeler, bir bakıma, insanlara karşı vazifelerin ifası demek ise de, bu vazifelerin yapılması veya ihmâli bir disiplin meselesi olduğuna, ahlâkî vazifelerin yalınız şahsın kendini değil, aynı zamanda başkalarını da alâkalandırmasına mebni, ahlâkî vazifelerin sadece Dinî Bilgi (=notion réligieuse)lere tabi kalmaması icabeder. Filozoflar arasında teolojik konsepsiyonların, yani İlâhiyat telâkkilerinin hiç birine tabi olmıyan, tamamile müstakil olarak kurulmuş bir ahlâk kabûl edenler, ahlâkı laisize ve terbiyeyi rasyonalize etmek için bunlar üzerindeki din kaide ve usullerinin büsbütün kaldırılmasına taraftardırlar. Lâkin, bu iş hem çok komplikedir, hem de lüzumundan fazlasını istemek demektir. Zira, ahlâkı lâisize edebilmek için esaslı derin değişiklikler yapmak zarurî olmakla beraber, itiraf edelim ki, ahlâk ve terbiye tarihinde iki sistem, yani inanç ile tatbikat birbirile o kadar birleşik ve girift bir hale gelmiştir ki, moral nizam üzerindeki müşterek nazımın birleşmiş bulunan telâkki ve icablarını kaldırmak tehlikeli olduğu kadar imkânsızdır da. Bu imkânsızlık ve yenilemiyen güçlük dolayısiyle bugün de hemen her tarafta din ve ahlâk vazifeleri müşterek olarak tatbik olunmaktadır.

Din ve ahlâk sistemlerinin birbirine karışmış olması itibarile, acaba her ikisinin bazı unsurlarını birbirine yaklaştırmak, bazı moral fikirleri bazı dinî fikirlerle birleştirmek suretile bu

teşebbüsü realize etmek mümkün değil midir? Bunu mümkün ve kolay görenlerin sayısı çoğalmakta ve bu yolda yürünülmektedir. Halbuki, ahlâkı ve terbiyeyi rasyonalize etmek için moral disiplinden dinî olan şeyleri -yerine hiç bir şey koymaksızın- çıkarmak kanaatini müdafaa edenlere karşı **Durckheim,** dinî elemanların çıkarılmasıyla meydana gelecek ahlâkın zayıflamış, renksiz bir hale gelmiş olacağını ileri sürerek, dinî telâkkilerden de, hattâ zamanla kaybolmuş ve dağılmış moral realitelerden de faydalanmak suretile rasyonel bir çalışmanın daha ma'kul olacağını iddia ediyor. Fakat, din ile moralin samimî olarak birleşmiş bulunduğunu, şayet bunlar birbirlerinden ayrılırsa ahlâka karşı ilâhî olduğundan dolayı riayetkâr olanların sarsılacağını düşünenler, ahlâk ve terbiye rasyonalize edilirken senbolik realiteleri de göz önünde tutmak lüzumuna kanidirler; zira, onlarca insanların kalbini ısıtan, ruhunu canlandıran ma'nevî mesned ve inançtan mahrum kalmaları suretile meydana gelecek ahlâk terbiyesi cansız, ömürsüz, sönük ve şerefsiz olur.

Moral rasyonalize edilirken onu terkip eden unsurlardan bir kaçının atılması kâfi gelmez; aynı zaman ahlâk strüktürünün bazı yeni unsurlarla da zenginleştirilmesi lâzımdır.

Rasyonel bir moral terbiyesi tesisi için, enönce şahsı ferdî düşüncesinden ayırmak icabeder; çünki, ferdiyetçiliğin savaştığı esaretlerden biri de hiç şüphesiz şahsın kendi fikrine esir olmasıdır. İçtimaî münasebetlerde şahısda doğan aklî bilgi, rasyonalist iman· ferdî anlayış ve görüşler üzerinde müessir olan faktörlerdir. İşte şahsa ait ferdî duygular üzerinde müessir olan bu faktörlerdir ki· şahsı tahrik ederek onu ma'kulâta sevkeder, hakikati, doğruyu ve âdil olanı kabûl ettirir. Bundan dolayı, terbiyenin lâisize edilebilmesi için yeni duyguların inkişafı lüzumu ön plânda gelir. Aksi takdirde, hazırlıksız teşebbüsler akamete mahkûmdur ve tehlikelidir.

(TÜRK MASON DERGİSİ)

Pek muhterem rahmetli Büyük Üstadımız Mim Kemal Öke'nin şu yukarıya aldığımız yazısı son yazısıydı ve bu yazı bir kaç nüshada devam edecekti. Bu ilk parçayı mes'ul müdürümüze verirken, rahmetli üstadımız: (Hele bunu al! Tashihini de yapamadım, isterseniz kısaltın. Sonunu sonra veririm) demişti. Ne yazık ki, yazının sonunu alamadık, fakat büyük üstadın fani hayatının sonunu görmek· bahtsızlığıyla karşılaştık. Aziz hatırasını bir kerre daha hürmetle anmış olmak için bu son yazılarını da sahifelerimize aldık.

SONSUZLUĞUN EŞİĞİNDE

Altında sırma kamçılı milyarca yıldızın
Sessiz ilerliyen gece şahlandı ansızın.

Dillendi sanki kimseye ses vermiyen duvar.
Ardında gizli kürsü ve bir söyleyen mi var?

Sus, dinle, çünkü ses ötelerden gelir gibi,
Anlatmak istiyor sanırım gaybi sahibi.

Fani! -diyor- açık sana sinemde gizli yol,
At kehkeşan kuşaklı esirî vücuda kol.

Olsan da, olmasan da bugün keşfe muktedir,
Erginliğin, derinliğin esrarı sendedir.

Ruhunda sevgi kaynağı var, etme sen heder.
Bir çift gözün bakışları bin keşf için yeter.

Halis gönül şarabını öz kaynağından iç,
Ruhiyle kâinatı saran ey zavallı hiç.

Fuad Hulûsi Demirelli

Zerdüşt ve Doktrinleri

★ V. Necdet SÜNKİTAY ★

Semitik Peygamberlerden çoğunun büyük babası sanılan Sümerli **İbrahim** Peygamberden itibaren **Musa, İsa** ve **Muhammed** gibi büyük din müessisleri ve bunların arasında gelip geçen resul ve nebîler hakkında gerek din tarihlerinden ve kendi kitaplarından gerek Tevrat'ın rivayetlerinden öğrenerek veya işiterek herkes az çok bir şeyler bildiği halde; şahsiyeti, fikirleri ve doktrinleri itibarile asırlarca Çin hudutlarından şimalî Hindistana, Afrikaya ve eski Roma İmparatorluğuna kadar insanlığın manevî hayatında ve hattâ semitik dinlerin başlıcalarında tesiri görülmüş bir dinin kurucusu ve sosyal inkilâpçı olan **Zerdüşt**'e dair bir çoğumuzun esaslı bilgisi fazla değildir, sanırım.

Batı bilginlerinin Yunancadan naklen **Zoroastr** veya **Zaratuştra** dedikleri ve bu son isimden kısaltılarak **Zerdüşt** adile andığımız bu büyük adamın asıl adı, Zend dilinde, **Zarad - Uştra,** (Modern farsça ile: Zerdşütür) yani (sarı deve) demektir; kendi mukaddes kitaplarından biri olan **Avesta** da, bazan de **(Sepitama** = beyaz ruh) diye anılır ki, bu anma isimden ziyade bir sıfattır.

Zerdüşt'ün hangi tarihte ve nerede doğduğu ve milliyeti uzun yıllardan beri batı bilginleri arasında da tetkik ve münakaşa mevzuu ola gelmiştir. Onun milâttan önce 660 yılında doğduğu ve 83 yıl yaşadığını söyleyenler de vardır.

Zerdüşt'ün **Avesta** kitabından ve kurban âyini kitabının manzum bir faslını teşkil eden (Gata = Münacat) larından bir çok parçaları İngilizceye tercüme eden müsteşrik Profesör **Jakson** ile (1) yine ayni metinlerden Almancaya tercümeler yapan Prof. **Geldner** (2) ayrı ayrı sanskritçenin bir lehçesi olan **Zend** dili ve bunların muahhar bir şubesi olan Pehlevî ve Part lehçelerini asıl metinlerden okuyup tetkik etmekle beraber, Arapların İranı istilâsından sonra Müslümanlığı kabul etmeyerek Hindistanın şimaline göçen ve bilhassa Mad-

(1) Prof. N. Jackson; Zoroastr. S. 81 - 150.

(2) Prof. Geldner; Sacred Books Of Parsis.

ras şehrinde yerleşip **Zerdüşt** dinini ve imhadan kurtarabildikleri mukaddes kitaplarını saklayabilen Parsî ve diğer adlarile Gebr'lerin kitaplarını, geleneklerini ve folklor'larını inceledikten sonra **Zerdüşt**'ün milâttan önce 1541 yılında asil bir Med âilesinden olan **Puruşaspa** adında bir baba ile **Duğda** adında bir anadan Atrapane'da -bugünkü Azerbeycan'da kâin Rahge -bugünkü Rey- şehrinde dünyaya geldiği kanaatına varmışlardır. Yine bu âlimlerin metodik ve yorucu tetkiklerine dayanan ifadelerine göre **Zerdüşt**, akidelerini İranda değil, İranın kuzey batısındaki Bakteriya -bugünkü Belh- bölgesinde yaymağa başlamıştır.

Masonik literatürde, felsefenin ana hatlarından örnekler verilmek suretile, büyük mütefekkirler ve sosyal inkilâpçılar arasında kendisine şeref mevkii verilmiş olan Zerdüşt'ün Med kabilesine mensup olduğu ve Azerbaycanda doğduğu ilgililer tarafından hemen ittifakla kabul edilmiş ve fakat doğum tarihi hakkında ihtilâfa düşülmüş ise de yukarıda kaydedilen milâttan önce 1541 tarihini kabul etmeyenler onun milâttan önce 6 - 7 ci asırlar arasında yaşadığına dair kuvvetli delillerle göstermişlerdir ki bu tarih vakalara daha çok uymaktadır.

Zerdüşt'ün milliyeti meselesi de uzun münakaşa mevzuu olmaktan henüz kurtulamamıştır. Takriben 40 yıl öncesini hatırlayanların bildiği veçhile, o zamanlar İstanbulda neşredilen (Sabah) gazetesinde rahmetli Samih Rıfat (müstaar adile Muvahhat Masum) ile yine rahmetli filozof Riza Tevfik arasında **Zerdüşt**'ün milliyeti bir çok makalelerle münakaşa edilmişti. Bunlardan birincisi **Zerdüşt**'ün Med kabilesine mensup ve Medlerin Turanlı olduğu tezini ileri sürmüş, ikincisi de **Zerdüşt**'ün Arî ırkından ileri geldiğini iddia etmiş ise de, uzun süren bu münakaşa nazariye hududunu geçememiştir.

Dünyamızın en mühim ve kadim iki etnik stoku olan Arîler ile Turanîlerin ayni menşe'den mi, yoksa ayrı ayrı köklerden mi türeyip çeşitli kabile adlarile dünyaya yayıldıkları meselesine temas etmek lûzumsuz sayılmasa gerek:

Eserleri mehaz olan etnolog ve bilginlerin, lisan, arkeoloji folklor ve (gelenek=Tradition) gibi donelerle ve eski eserlerin tetkiklerile tevsik ettikleri nazariyelerine bakılırsa, tarihten önceki yeni taş devrinde Turanîlerle Arîlerin Altaylarda ve orta Asya steplerinde bir arada asırlarca çoban ve avcı hayatı yaşamış ve merhale merhale Seyhun ve Ceyhun nehirleri havzalarına doğru inmişler ve daha sonra muhtelif kollara ayrılmışlardır. Bu iptidaî kabileler, başta güneş olmak üzere tabiat unsurlarına taparlardı. Dil-

leri ilk çağlarda az çok müşterek iken biri birinden uzaklaştıkça çeşitli lehçelere ayrılmıştır. Hepsi güçlü, kuvvetli ve savaşçı idiler. Bunlardan Türk, Tatar veya Ugri Fin camiasından bir grup garba doğru Avrupa kıtasına göçmüş ve (Arî) umumî adı altında toplanan bir kısmı da birinci grubu takip ederek yine garba göçmüş ve zamanla her iki grup bir birine karışıp kaynaşmıştır. Gâh harp ve gâh sulh yolu ile husule gelen (tesalüp = Croisement)dan Avrupada ancak Fin, Est, Sap'lar bir dereceye kadar vareste kalabilmiştir. (3)

Yukarıda adları geçen klân ve kabileler tabiatın çeşitli tesirlerile bilhassa kuraklık yüzünden ana yurdlarından muhtelif istikametlere göçmek zorunda kalınca bunlardan (Ozonlar) adını taşıyan bir gurup cenuba sarkmışlar ve Çin Türkistanında yerleşerek asırlarca Çinlileri akınlarile hırpalamışlardır. Bu kabilelerin bir kısım oymakları da Ural dağlarını aşarak ve Hazer denizini dolaşarak İran, Mediya ve Anadolu yaylalarında yerleşmişlerdir ki hepsine birden Nordik - Proto adı veriliyor. Ayni etnik stoktan sarka doğru gidenler sarı ırkla kaynaşarak Mongollaşmışlardır. Eski ana yurdlarında tutunabilenler ise muhtelif oymaklardan mürekkep İskit İmparatorluğunu kurmuşlar; İskitlerin bir kolu olan Saka'lar Efganistan ve Hindistana, diğer küçük bir kolu Filistine göçmüşlerdir.

Oxford üniversitesi antropoloji profesörü **Dudley Buxton,** yukarıda özetlenen mütalâalarına şunları da ilâve ediyor:

Orta Asya steplerinde tarihten önce ve tarihî devirlerde yaşamış olan Türkmenlerin çoğu göçtükleri yerlerde ırkî safiyetlerini muhafaza edebilmişlerdir. Bünye ölçülerine ve diğer vasıflarına göre Proto-Nordik olan bu tipleri Anadolu, İran ve Afganistan yaylalarında bulmak mümkündür. Hindu küşde ve Afganistandakilere Hindu - Afgan ve Hindu - Aryen adları verilmekte ise de bir kısmın diğer ırklarla karışmış olmalarına rağmen, hepsini şümullü bir ifade ile (Türkmen) adı altında umumi bir tasnife tabi tutmak mümkündür. (4)

Firdevsi'nin muasırı ve Gazneli **Sultan Mahmud**'un veziri ve baş kâtibi **Ebi-El-Alâ Bin Hassul**'un, **Tadil-el Etrak** adlı kitabında İranın ilk büyük hükümdarı **Feridun**'un vefatından sonra Tur, İreç, Selem adlarında üç oğlu kendilerine miras kalan geniş ülkeyi aralarında paylaştıklarını ve herbiri kendi ülkesinin «ceddi» olduklarını

(3) Prof. Edward B. Tylor; Anthropology s. 140, 157, 161.

(4) L. H. Dudley Buxton; The Peoples of Asia; s. 111 - 113.

anlatır. Efsaneleşmiş olan bu rivayet, **Nuh**'un, herbiri bir ırkın ceddi sayılan üç oğlu **Ham, Sam, Yafes** tasnifine benzer ki **Feridun**'un oğlu **Tur** yahut **Tureç** beyaz ırkın büyük babası **Yafet**'e muadildir.

Turanilerle Arilerin ayni etnik stoka mensup olduklarına dair efsane halinde nesilden nesile intikal eden rivayeti, **Firdevsi** gibi milliyetçi büyük bir destan şairi ve **Bin Hassul** gibi bir alim vesikasız ifadelerle tekrarlamış iseler de Batı bilginleri bu iki etnik gurubun müşterek menşeli olduğunu müsbet donelerle isbata çalışmışlardır.

Şu kısa istidradı yapmaktan maksadımız, insanları manen ve maddeten yüksetlmek için dinî ve felsefî doktrinler tesisine veya batıl akideleri islâha muvaffak olan üstün yaradılıştaki idealist insanlar, yalnız doğdukları diyarın ve mensup oldukları cemiyetin evlâdı değil, ancak bütün insanlığın müşterek yadigârı olduğuna işarettir.

Zerdüşt'e mitolojik bir hüviyet isnad edenler de olmuşdur. Ayni isnad **Buda**'ya, **İbrahim, Musa** ve **İsa** Peygamberlere de yapılmaktadır. **Zerdüşt**'ün kitaplarını ve manzumelerini lisan, şive, vezin ve ahenk (= Rythme) cihetinden ve mevzuun hedef ve tasnifi bakımından, ilmî usullerle tetkik edenler onun tarihî bir şahsiyet olduğuna inanmışlardır.

Zerdüşt'ün, orijinal bir din müessisi olmayıp, Çin filozofu, **Konfüçyüs** gibi reformatör olduğu iddiası da bir dereceye kadar varid görülmekle beraber, **Zerdüşt** akidesinin, kendinden önceki kültlerde rastlanmayan yeni ve derin felsefî fikirlerin; ulûhiyet, dünya ve ahiret hakkındaki telâkkilerin hususiyeti dikkati çeker.

Bodrumlu tarihçi **Herodot**'un rivayetine ve muhtelif tarihî kayıtlara bakılırsa, Medya kıralı **Astiyag**'ı bertaraf eden Elam = Anşan prensi **Keyhüsrev**'in kurduğu Keyaniyan İmparatorluğunun (M.E. 553) Tuna sahillerinden Çin hudutlarına kadar genişliyen coğrafî bölgeleri içinde çeşitli etnik gruplar ve bunların türlü türlü kültleri bulunuyordu. Keyaniyan şehinşahları **Zerdüşt** dininde olmakla beraber, dinî inanışlara ve vicdan hürriyetlerine karşı geniş bir müsamaha gösterdikleri için **Zerdüşt** dininden evvelki kültlerin bakiyeleri de ayinlerini serbestçe yaparlardı. Bu itibarla, imparatorluk dahilinde mevcut din ve kültleri başlıca dört guruba ayırmak mümkün olabilir:

1.— Medo - Pers gurubunun kültleri;

2.— Museviliğin muhtelif sektleri;

3.— Mezopotamyada Sumer - Akadlardan kalma çok Tanrılı (= Politheist) kültler ve yıldız-

lara tapan Sabiî mezhebi salikleri:

4.— Yunan paganizmi.

Mevzuumuz Medo - Pers gurupuna inhisar ettiği için diğer üç gurupa dahil kültlere ve hatta **Budizm** ile onun başlıca sektlerine bu konuda yer verilmemiştir.

Medo - Pers gurupuna gelince: Etnik kökleri müşterek olan bu gurubun; akidelerinin temelini (Gök dini) teşkil etmekle beraber, zaman ve âyinlerile ulûhiyet panteonları itibarile Medo - Pers kültünü şöylece ikiye ayırmak icap eder:

1.— Sâliklerinin çoğunu halk kütlesi teşkil eden **Mithraisme.**

2.— Hükümdarlara ve aristokrat sınıfına mahsus olup **Zerdüşt** tarafından esaslı tâdil ve islâh edilen **Mazdeisme.**

Zerdüşt'ten evvel mevcudiyeti anlaşılan Mitra = Mühür, Güneş kültünün yakın ve orta doğuda, milâttan takriben onbeş asır evvel bile revaç bulduğu tesbit edilmiştir. Fransız müsteşriki **Hugo Winckler,** Yozgada bağlı Boğazköy'de çivi yazısı (Cuneiform) ile kayalara hakkedilmiş **Hitit** kitabelerinin bir çoğunu deşifre edip okuduğu zaman, M.E. 14 cü asra ait bu kitabelerde Mitra'dan bahsedildiğini görmüş ve raporunda yayınlamıştır. Bundan da anlaşılıyor ki o tarihlerde **Hitit**'lerin natüralisme kültü ile birlikte **Mitra** kültü de Anadoluda vardı.

Tarihten önceki çağlardan beri insanların büyük bir ekseriyeti Arî dilinde **Mitra** diye adlanan (Güneş Tanrı) ya ve onunla birlikte tabiat unsurlarına tapmışlardır ki, bu kült dünyanın her tarafında başka, başka adlarla beşeriyetin inanışına hâkim olmuştur.

Medo - Pers'lerin **Mitra**'sı, sâliklerine göre gökte hükümferma ve «Madde» nin yaratıcısıdır. **Mitra,** Yunan paganizminde olduğu gibi, bir insan şeklinde temsil edilmişti. İranda, Mezopotamyada, Anadoluda ve bütün kadim Roma İmparatorluğu dahilinde keşfedilen **Mitra**'nın heykelleri ve kabartmaları (Autrelie) leri kısmen zamanımıza kadar sağlam kalmış ve nakli kabil olanlar müzelere taşınmıştır. Başında taç, elinde veya koltuğunun altında hükûmdarlık asası bulunan güçlü, kuvvetli ve çok yakışıklı tüysüz bir delikanlı şeklinde temsil edilen ve bazan da bir boğayı kurban ederken görülen **Mitra** heykelleri güzellik ve tenasüp bakımından **Fidias'ın** heykellerile mukayese edilebilir. İlk zamanlarda âyinleri dağ tepelerinde açıkta yapılan **Mitra** için muhtelif yerlerde mabetler de yapılmıştır. Bunlardan, Antakyada bulunanı haçlı seferlerine kadar ayakta kalabilmiştir.

Hıristiyanlığın hararetli hamisi Bizans İmparatoru **Julien,** ülkesi dahilinde hıristiyanlığa rekabet eden Mitraismi söndür-

mek maksadı ile giriştiği mücadelelerde ve sâliklerine reva gördüğü şiddetli zulümlere rağmen arzusuna tamamile muvaffak olamamıştı.

Mithraisme, iptidaî insanlardan çoğunun müşterek kültü olan· tabiat unsurlarına tapmak· sihirbazların, şâmanların ve kâhinlerin mânasız sözlerine ve hezeyanlı hareketlerine kutsiyet atfetmek ve inanmak, güneşin sembolü olan ateşi tanrılaştırmak gibi inanışlara dayanan bir akide olmakla beraber, gerek **Zerdüşt** dininin tesiri ve gerek intişar ettiği memleketlerdeki kültlere temas etmesi dolayısile tekâmüle doğru bazı istihalelere uğramıştır.

Zerdüşt dininin intişarına kadar, Medo - Pers şehiryarları hep **Mithra** kültüne bağlı idiler. **Mithra**'yı, **Hürmüz** gibi, kudret ve zafer kaynağı bilirlerdi.

Tarihi henüz doğru olarak tesbit edilemeyen devirlerde, yukarıda bir nebze bahsedilen Proto-Nordiklerle birlikte **Mithra** kültünün iptidai şekli de orta Asyadan cenuba ve garba yayıldığını **Altenberg** ve **Bartoleme** gibi bilginlerle beraber kendisi de kabul ettiğini ve İskitlerin Yunan paganizminden evvel, bu külte mensup olduklarını **Manchester** üniversitesi profesörlerinden müsteşrik **Moulton** kadim İran dini edebiyatına dair yazdığı kitapta söylüyor.

Mithraisme başlı başına geniş bir mevzu olduğundan, **Zerdüşt**'ün, bu çok eski ve kökleşmiş akideyi yıkmak ve ana hatları üzerinde yeni ve zamanına nisbetle makul ve felsefî bir din kurmak hususunda ne kadar çetin ve azimkâr mücadelelerde bulunduğunu belirtmek maksadile bu kültlerin bariz noktalarına kısaca temas etmiş oluyoruz.

Zerdüşt'ün doktrinlerile tekâmül eden ve daha ziyade hükümdarlara ve aristokrat sınıfına hitap ederek Mithraismi ikinci pilânda bırakan Mazdeisme, Med'lerin karakterine daha uygun olmuştur. Med'ler, **Zerdüşt**'ün telkin ettiği ahlâkî prensiplerden çok evvel, kumar nedir bilmezler, borçlanmaktan arlanırlar, şaraptan tiksinirlerdi. İffetsizlik ve bilhassa Dürüç = Druğ, yalan Med'lerce en büyük günah sayılır ve en ağır cezayı istilzam ederdi. Korkaklık çok ayıp ve zillet telâkki olunurdu. Cins atlara iyi binerler. Altın ve gümüş kakmalı silâhlarını maharetle kullanırlardı. Zadegân sınıfı süslü elbiseler giyer· savaşlarda ön safta bulunurlardı. Kadınlarda kocaları ile birlikte savaşlara katılırdı. Bu değerli vasıfları ile beraber sihirbazların ve kâhinlerin sözlerine ehemmiyet verdikleri için zamanla kıymetini ve safiyetini kısmen kaybeden güzel âdet ve an'aneleri **Zerdüşt** tekrar canlandırmağa gayret etmiştir.

Zerdüşt'te mensup olduğu cemiyetin değerli karakterini ve güzel vasıflarını taşıdığı için hem şahsî hem de dinî düşüncelerile yaptığı fikir ve silâhlı mücadelelerinde muvaffak olmuştur.

Med'lerden bahseden tarihçi **Herodot** diyorki: «Onlarca Allah mefhumu yoktur, ne mabetleri, ne de kurban mihrapları = Altar'ları vardır; bu gibi şeyleri budalalık sayarlar. Grekler gibi Tanrıların insan tabiatında olduğuna inanmadıkları için böyle kanaatler taşıdıklarını sanıyorum. Bununla beraber dağların yüksek tepelerine çıkarak **Zeus**'e yani **Deva**'ya ve tabiat unsurlarına adak adarlar ve gökte dönen ecramın topuna birden **Zeus = Deva** derler ve bunlardan başka tanrı tanımazlar. Bu inanış kendilerine çok eski zamandan kalmıştır. (6)

Herodot M. E. 5 ci asırda yaşadığı için o tarihte **Zerdüşt** dini kat'î şeklini almış ve Mezopotamyada, Anadoluda ve kısmen Akdeniz havzasında salikleri bulunduğu halde **Herodot, Zerdüşt**'ün doktrinlerine temas etmeyerek yalnız Med'lerin eski Fetişisme ve natüralisme akidlerinden bahsettiğine bakılırsa rivayetini esaslı bir tetkike istinat ettirmek fırsatını bulamadığı anlaşılıyor.

Herodot'un rivayeti kısmen **Zerdüşt**'ün gençlik zamanına rastlayan eski kültün üstün körü bir tarifini andırıyor. Çünkü; **Zerdüşt** henüz pek genç iken muhitinde hüküm süren bâtıl itikadlara karşı isyan ederek tuttuğu yol ve yaptığı tenkitlerle dikkati çekmeğe başlamış ve zamanının kara kuvveti olan Muğ'ları ve sihirbazları kendi aleyhinde harekete getirmişti. Doğru bildiği akidelerine imanla bağlı olduğu için muhalefet ve tazyiklere mukavemet etmiş ve kendi kendini istikbaldeki rolüne hazırlamak azmile uzleti ihtiyar ederek riyazete girmiş ve yıllarca vaktini metafizik tefekkürlerle geçirmiştir. Nihayet günün birinde Anişaspand = Cebrail, diğer rolü ile Vaho - Mano = müsbet müfekkire vasıtasile Tanrıdan vahî (= Révéletion Divine) geldiğine ve yine müsbet müfekkirenin rehberliği delâleti ile Tanrı huzuruna çıkarak hitaba mazhar olduğuna inanmıştır.

Zerdüşt'ün **Avesta** kitabında bahsettiği ilhamlardan biri olan yukarıdaki hâdise, Musa Peygamberin Turi Sina'ya çıkışına ve Hazreti **Muhammed**'in Mi'racına benzer.

Müsbet müfekkire vasıtasile telâkki ettiği Tanrı emrini yerine getirmek için **Zerdüşt,** yakınlarını ve hemşehrilerini kendi dinine davet etmeğe ve şeriatını yapmağa çalışmış ise de şiddetli muhalefet ve tecavüzlerle karşılaştığı için, yine Tanrıdan aldığı emirle Bakteriya'-

---

(6) Modern farsça ile Zerd şütür

ya hicret ederek Belh şehrinde kendini tanıtmağa ve taraftar bulmağa muvaffak olmuş ve Bakteriya hükûmdarı **Vişţaspa'**-ya intisap etmişti. Bu şehriyarın müsahibi olarak iki yıl mütemadiyen dinî ve felsefî telkinler neticesinde **Vişţaspa, Zerdüşt**'ün dinini kabul edince, şehriyarın baş veziri Akil **Camaspa Zerdüşt**'ün kızı ile evlenmiş ve kendi kardeşi kızı **Havavi**'yi de **Zerdüşt**'e vermiştir. Bu suretle mevkiini takviye edip mümini olan hükûmdarın ve damadı vezirin fermanları ile Bakteriya halkı **Zerdüşt**'ün dinine intisap ettikten sonra teşkil edilen bir müminler ordusunun başına geçerek İranda ve Turandaki putperest dinsizlere karşı «Mukaddes Cihad» ilân ederek 8 yaşında, diğer bir rivayete göre 109 yaşında, harp meydanında can vermiştir.

Zerdüşt'ün doktrinleri kısmında, imkânın müsaadesi nisbetinde izah edileceği veçhile, **Zerdüşt**'ün samimiyetle iman edip uğrunda can verdiği **Ahura - Mazda** yani Âkil ve hakîm Tanrı, onun anladığına ve anlattığına göre bilinen her mefhumun, duyulan ve görülen her mevcudun en büyüğüdür. Bütün kâinatı yaratan odur. Hükümdarlar onun himayesindedir ve ancak onun yardımı ile zafer kazanabilirler ve ülkeler fethedebilirler.

Ahura - Mazda (son telâffuzu ile **Hürmüz**) kâinatın cevherini üzerinde taşıyan saf ve gölgesiz bir (nûr) dur; bu itibarla vücuttan da münezzehtir. Aranan «Gaib kelime» -**Eflâtun**'un tâbiri ile **Logos**- odur. Gökte güneş, yerde ateş onu temsil eder, iyiliğin ve güzelliğin halikidir. Sevgi, ümit ve şefkat kaynağıdır. İyilik meleklerini ve kötülük cinlerini (yani rahman ile şeytanı) o yaratmıştır. Hatta kendine rakip ve muhasım olmak üzere, nûr ve ziyanın düşmanı, zulmet ve cehaletin dostu ve müdafii olan **Angra - Mainyu**'yı (= **Ehrimen**'i) de yaratan odur. Gökler **Hürmüz**'ün, yerler **Ehrimen**'in hüküm sürdüğü ülkelerdir. Nûr ile zulmet, iyilik ve kötülük, güzellik ve çirkinlik ezelden beri mücadele halindedirler. Melekler ve bütün zaif ruhlar **Hürmüz**'ün ordusunu, cinler, ifridler ve bütün habis ruhlar **Ehrimen**'in ordusunu teşkil eder ve daimî çarpışma halindedirler. Fakat bir ifade ile ilim, iyilik ve güzellik, cehalete, kötülüğe ve

çirkin işlere galebe çalacak ve onları yok edeceklerdir.

Doktrinleri kısmında bahisleri geçecek olan, **Zerdüşt**'ün «Beş kitap» ından biri olup kurban âyinlerini tarif eden **Pasta** adındaki kitabın **Gata** denilen ve **Zerdüşt**'ün akide ve felsefesinin özetlerini taşıyan manzum münacatlar bölüğünde **Ahura - Mazda**'dan (= **Hürmüz**'den) başka «Tanrı» diye hiçbir isim geçmediğine bakılırsa - Din tarihlerinin bir kısmında yazıldığı üzere - **Zerdüşt**'ün iki Tanrılı (= Dualisme) bir din değil, ancak tek Tanrılı (= Monothéisme) bir din olabilir.

Hayatın bütün müşkilâtına ümit ve cesaretle göğüs germek, yalandan nefret edip doğruyu, hakikati aramak, akıl ve mantıkla hareket etmek gibi gerçek (= Reel) prensipler üzerine kurulan Zedüşt'lükte Spécülatif düşüncelerden ziyade müsbet fiillere daha çok yer verilmiştir. Çetin ve uzun savaşlardan sonra nûrun zulmeti mahvetmesi de bu müsbet mefkûrenin mahsulüdür.

Zerdüşt'ün «Allah telâkkisi» bile en mükemmel ve olgun bir felsefe tezahürüdür. Bu telekki, kendi kitabından Masonik literatüre şöyle intikal ettirilmiştir: «**Zend-Avesta**'da (Allah), Zervan Akranadır, yani hudutsuz zamandır, menşei yoktur, idraki mümtenidir. Ancak epkem bir ibadet ve perestişe mevzu olabilir. Hilkat onun tecellisidir, hududdur, o ilk huduttur ve ilk nûru ziyadır.»

Yine **Zend - Avesta**'da deniliyorki «Bütün mevcudat lâyetenahi bir nûr menbaından vücut bulmuştur. Bu nûr kadimdir. Mahsusat - yani beş hassamızla görülen, duyulan, koklanan, tadılan ve temas edilen her şey o nûru ziyanın muhtelif ve mütenevvi şekillerde tecellisinden ibarettir.»

Bu tariften de anlaşılıyor ki Zerdüşt «**Vahdeti Vücud**» a (= Panthéisme'e) inanmış ve ümmete de bu imanı telkine çalışmıştır.

Eski ve yeni bütün mistikler ve feylosoflar Sanii Azamı Kâinatı **Zerdüşt**'ten daha parlak ve şümullü ifadelerle tarif edemediklerine dinler tarihi şahadet eder...

Mütefekkir insanlığın yetiştirdiği şahsiyetlerin en büyüklerinden biri olan Zerdüşt'tün hayatını ve doktrinlerini kısa bir hülâsasını yapmak bile saatlere muhtaç olduğundan bu yazıya **Zerdüşt**'ün hayatına tahsis etmek ve doktrinlerinin icmalini başka bir yazıya bırakmak zarureti hasıl oldu. Okuyucularımdan özür dilerim.

TEKÂMÜL, TERAKKİ NASIL MÜMKÜN OLUR?

★ İ. M. SEYDOL ★

Her millet, ferdlerinin fikren ve ahlâken yetişmiş olması ile yükselebilir. Bu olgunluk muayyen derecelere, tekemmül safhalarına tabidir. Bu noktadan olgunluğu kısa bir zamanda her hangi «ani çıkıp gelen» bir inkılâptan beklemek yerinde olmayan bir bekleyiştir. İnkılâbın içtimaî tabakalara, bütün vatandaşlara nüfuz etmesi, onlar tarafından sevilerek kabul edilmesi, bir kelime ile ifade caiz ise hazım ve temsil edilmesi de lâzımdır. Şüphesiz bu temsil ve temessül, takdir ederiz ki bir zaman işidir.

Bu bakımdan, siyasî, idarî devrimler sosyal uzviyetinin en derin noktalarına, teşbih edersek damarlarına kadar nüfuz etmediği için çok önemli sayılmazlar. Esasen yer yer, zaman zaman muhtelif memleketlerde görülen inkılâplar çok defa küçük bir zümrenin millet hayrına teşviklerinden, yahut eski bir idarenin asırlarca birikmiş fenalıklarından doğmuş, meydana çıkmıştır. Meselâ sosyal hayatta vazifeleri azalmış müesseseler kurmak, onları işler vazife görür bir hale getirmektir. Yıkmak nisbeten kolaydır. Halbuki asil dava ihtiyaca cevap vermeyen müesseseler yerine yenilerini kurmaktır... Dünyada bütün canlılar doğar, büyür, yaşarlarken başka kendileri gibi canlıların vücutlarına sebep olurlar, olgunlaşırlar, nihayet ölürler. Hülâsa canlılar muayyen hayat devreleri geçirirler. Bu biyolojik kanunu teşbih suretile insan topluluklarına tatbik eden mütefekkirler görüldü. Biz bu konu üzerinde duracak değiliz. Cemiyetlerin tebeddüllerini muhtelif fikir adamları, sosyologlar, feylosoflar çeşitli zaviyelerden incelediler: **(Darwin)** istifayı, kuvvetlilerin zayıfları mücadele sahasından atması ile izah etti. **(Spencer)** ise her nevi tekâmülün, tahavvülün esasını «İntibak» «Adaptation» da buldu. Son sosyologlardan «Gabriel Tard» cemiyette görülen her nevi tahavvülün bir taklit veya mukavemet kanununa dayandığını iddia etti. **(Spencer)** in tekâmül diye tavsiye ettiği intibak yalnızca ferdin veya cemiyetin fizik muhitine intibakından ibaret değildir. Maddi âleme ait intibak yanında bir de içtimaî intibak da vardır. Bu

feylesof ve sosyologun kanaatına göre Avrupa medeniyet çevresi içinde medeni insanlara mahsus iktisadî, içtimaî, ilmî, hukukî bir bünyeye malik olamayan bir millet olgun, müterakki bir cemiyet sayılamaz.

Sosyolog M. Bagehot her nevi terakki, tekemmülü mutlak ve metafizik bir mânada değil, nisbî bir mânada kabul ediyor, herhangi bir terakki hamlesini «tahakkuk edebilir: verifiable» diye tavsif ediyor. Bu yolda terakkiye bir had tayin edişi terakki hamlelerini hayalperestlerin elinden kurtarmak içindir. İsmi geçen müellif bir İngiliz kolonisile vahşi bir vaziyette yaşayan kabileyi kıyaslar: Bu mukayesede bazı terakki hamleleri belirtir: İlk merhalede kabilenin tabiyata hakim olması sağlanır. Halkı bu yüzden ilmî bilgilerle silâhlandırmak lâzımdır. Din ve ahlâk işlerini ilk merhalede bir tarafa bırakmak uygundur. Tabiat üzerine hakimiyet yalnız hariçten tatbik edilen hakimiyet değildir, makine ile tabiata hakim olmakla iktifa edilmemeli; insan kendi de makineleşmelidir.

Hülâsa gerek **(Spencer)**, gerek **(Bagehot)** fert ve cemiyetin bulundukları fizik muhite· yahut içtimaî çevreye· medeniyet çevresine intibaklarını bir terakki olarak tasvir ederler. **(Spencer)** bir kitabında aynen şöyle diyor: «Ferdin veya cemiyetin tabii olsun, içtimaî olsun çevresine intibakı fazlalaşırsa işte o zaman terakki hasıl olur, ferdin iç kuvvetlerinin, meyil ve arzularının, fikrinin, muhakemesinin dış hayatına yani mukadderatına intibakı da lâzımdır.»

Belçikalı **(M. de Greef)** ise «İçtimaî istihalecilik : Transformisme sociale» nam eserinde dermeyan ettiği mütalâada evvelkilere yakın bir mahiyettedir. Yalnız bu yazar fazla olarak ferdin tabiata ve cemiyete intibakı bir de «infiradcılık : nevi şahsına mahsus özellik» de vücude getirdiği kanaatındadır. Şöyle diyor: «İçtimaî terakki, kitlenin ferdlerle münasebetinde fertlerin birbirinden ayrı bir hale gelişi ile, infiradiliği ile doğrudan doğruya alâkalıdır. **M. de Roberty**'ye göre terakki bir milletde muhtelif fakültelerin tesirleri ile husule gelen fikrî tekâmülü dört safhaya ayırır. Cemiyet muntazam, zarurî bir tekâmül ile bu devreleri aşmağa mecburdur.

1,— İlmî bilgiler,
1.— Felsefî ve dinî bilgiler ve fikirler,
3.— Estetik (Bedii) bilgiler,
4.— İlmî ve teknik bilgiler...

İlmî olgunlaşma, ilmî esaslar bütün diğer bilgilere hakimdir. İlmî bilgilerin yayılması dinî ve felsefî, bedii bilgilerin, teknik tatbikatın da inkişafına müsait bir zemin hazırlar.

Roberty Ahlâkiyatın esasları, temelleri : Les fondements de

l'éthique» adlı kitabının bir bahsinde şöyle diyor: «Sosyal terakkiyi mümkün kılan şey, ilmî bilgilerin terakkisinden ibarettir. İçtimaî faaliyetin her hangi şubesine ait bir hadise nazarımıza terakki halinde görünür. Bu terakki ya ilmî bir bilginin, yahut nazarî bir bilginin tatbikatı şeklinde izah edilir.»

Dünyada terakki, tekâmül var mıdır? Sorusuna müellif «Evet» diye kesin olarak cevap verir. İlmî eseslar ferdin dimağında yerleşince, içtimaî muhitte de yayılmağa, dairesini genişletmeğe müsait bir hal kazanır. O suretle nesilden nesle intikal eder, ilmî tekâmül, bütün diğer terakki şekillerini ibdaa· icada elverişlidir...

(Tard) namındaki müellif iki nevi terakkiden bahseder:

1.— Katılma, birleşme (teraküm) suretile olan terakki.

2.— Bir âletin yerine diğerinin ikamesi suretile olan terakki... bir icadın yerine başkasının kabulü...

Keşifler, icadlar vardır ki bir icadın yerine diğerini ikame eder: İki rakip keşif bazan birbiri ile mücadele eder, en kuvvetli, kolaylıklı icad, bahalı, güç icadın yerini alır...

(Gabriel Tard) başka bir noktai nazara göre icad terakkisi, taklit terakkisi diye iki nevi terakki ileriye sürer. Fransız inkılâbında Fransızlar İngiliz siyasî· hukukî müesseselerini taklit ettiler. O zaman Fransada İngiliz müessesatına karşı bir hayranlık vardı. Son çeyrek asırda biz Avrupa siyasî müesseselerini, kanunlarını, harflerini, giyiniş ve içtimaî hayatını taklit ettik. Bir medeniyet zümresine dahil olan bir millet için bu, bir terakki hamlesinden başka bir şey değildir... Ayni medeniyet çevresine ait kanunların millî bünyeye uygunluklarını da göz önünde bulundurmağı unutmamalıdır. Fransanın İngiliz siyasî müesseselerini, nihayet Amerika «İnsan hukuku» beyannamesini taklidi ayni suretle bir taklit terakkisi olarak tavsif edilebilir.

Terakki âmillerini üçe irca edebiliriz:

1.— Mihaniki (mekanik) amiller.

2.— Fizyolojik amiller.

3.— Ruhî ve ahlâkî amiller.

(Spencer): Her tahavvül madde kazancı yolunda bir hareket ziyaını ve her inhilâl da bunun aksini istilzam eder» diyor.

Gabriel Tard bu formülü şu düstura çevirir: Her sosyal inkişaf bir işleme, hareket azalması ve buna karşılık bir teşkilât ve müesseselerin fazlalaşmasıdır.

Fizyolojik amillere gelince (Darvin) mektebine mensup müellifler terakki amili olarak «Hayat rekabeti» ve en kuvvetli canlıların hayatta zayıfların

yerine geçtiklerini ileri sürerler. Bu konuda veraset problemi de mühim tartışmaların mevzuu olur.

Yeni sosyologlardan **(Dr. A. Matteuzi)** «Milletlerin tekâmül faktörleri» unvanlı eserinde zaferin Lamarkçılar tarafından kazanıldığını iddia eder. **(Weismann)** ın veraseti külliyen inkâr eden tezi, pek çok taraftar bulamamıştır. O halde terakkinin faktörleri arasına irsen intikal eden karakterleri, hayat için rekabeti, kuvvetlilerin zayıflara galebesini de amiller arasına ithal etmeli miyiz?

Psikolojik· moral amillere gelince: ferdî, içtimaî muhiti tadile sevk eden (memnuniyetsizlik) ön plânda gelir... Halktaki memnuniyetsizlik hissi içtimaî tahavvüllerde, devrimlerde önemli bir rol oynar. Bir sosyolog bu hissin rolünü şöylece ifade eder: «sus ve eğil» vecizesi filân veya falan hususî halde vazifeyi ifade eder, tarihin seyrinde bu hayırlı fedakârlık, realiteye intibak mutlaka terakkiye sebeb olmaz. Daha fazla bu memnuniyetsizlik yaşanan hayattan memnun olmamak, muztarip insanlara hasıl olan bu hareket, tahrikdir ki ruhları, fikirleri iğneler· şedid, hatta vahşiyane isyanlara, inkılâplara sebeb olur.»

(Ziegler) bir kitabında aynen şöyle diyor: «İçtimaî dava, bir ahlâkî meseledir.» Ferd âli, yüce bir ideal tasarlar, onu bütün hayatı müdetince realize etmeğe çalışır, çabalar. O halde fikir, ideal tekâmülde ihmal edilemeyecek bir faktördür.

(M. Bagehot) : Bir işde, bir harekette devam ve sebatı da bir terakki kanunu olarak gösteriyor.

Memleketimizde ne kadar islâhat, reform teşebbüsleri, takip, sebat fikrinin yoksuzluğundan neticesiz· akim kalmıştır. Bu sosyologa göre her terakki, tedricen, merhale merhale sebatla, metanetle, emin ve sağlam adımlarla tatbik, takip edilmelidir.

Sosyal hayatta ekseriya iki cereyan bulunur: Biri muhafazakâr cereyandır: »Misoneiste» cereyan... Diğeri her nevi yenilikleri kabule müsait olan liberal cereyandır. Müellif bu vadide şöyle kalem yürütür...

«İçtimaî kanun, ahengi bozmadan bir millet tebeddüle, tenevvüe müsait bir karakter kazanırsa hakim bir millet olmak şansını kazanır.»

Bazan şedid· anî inkılâpların da millet hayatında az çok bir terakki getirdiğini de inkâr etmiyelim.

Beşeriyet uzaklaşan, ebediyen ve daima uzaklaşan gayelere doğru teveccüh etmiş bir faaliyetten başka bir şey değildir. Mefkûreler, gayeler bile zaman zaman değişir, daha mükemmel şekiller alır. Mefkûrelerin ista-

(HAYYAM) dan iki Rubaî :

— 1 —

Gôyend behişt-ü hûr-ü kevser bâşed
Cûy-i mey-ü şîr-ü şehd-ü şekker bâşed
Pür kün kadeh-i bâde vü ber-destem nih
Nakdî zi hezâr nisye hoşter bâşed

★

Cennette varmış diyorlar: huriler, kevserler,
Mey ve süt kaynakları, akan ballar, şekerler!
Ey saki bunlar için bana bir tek şarap ver!
Atalar (Bin vaitten bir ihsan yektir) derler.

— 2 —

Mey horden-ü şâd buden âyin-i menest
Farig buden zi küfr-ü din din-i menest
Goftem be-arûs-i dehr kâbin-i tü çist
Gofta dil-i hurrem-i tü kâbin-i menest.

★

Dem çekerek şâdolmak benim âyinimdir;
Küfrü de, dini de atmak benim dinimdir.
Mihr-ü kâbinini(*) sordum arûs-i dehre,
Dedi ki neşe-i rûh benim kâbinimdir.

A. Ş. Erkün

(*) Kâbin, çehiz demektir.

tik değil, dinamik bir hüviyeti vardır. Putlarını zaman zaman kıran beşeriyet, mefkûrelerini de değiştirir, mutlak kemalin, terakkinin hududu yoktur. Masonluk müessesesi terakkiyi, ferdin ve cemiyetin fikren, ahlâken tekemmülünü gaye tanıdığından dolayı bu konuyu kısaca gözden geçirdik.

Bu vesile ile başka bir yazımızda millete rehberlik eden «aydın = élite = güzideler» in ödevlerine temas etmek isteriz. Bu konu, hür banileri yakından alâkalandırır.

MASONLUĞUN ESASLARI

★ M. C. D. ★

Sanki birşeyler kaybetmişler de küflü kafalarının içerisinde arayınca bulacaklarmışcasına, karşı taraftaki dostlarımız(!) yeniden telâşa düştüler: son günlerde yine «Masonluk nasıl şeydir? Masonlar ne iş yaparlar ve nasıl çalışırlar?» gibi konular üzerinde yazı yazanlar, hatta kitap çıkaranlar oldu. Mesleğimizin niteliği ve niceliği bütün dünyaca bilindiği ve buna dair yüzlerce kitaplar ve dergiler bulunduğu halde, bir, iki gayretkeşin söylenenden, işitilenden ayrı birşeyler keşfeder gibi yırtınıp paralanmalarındaki garaz, hiç te samimî değildir; onların güttükleri gaye, namuslu, iyi huylu ve insanlıksever bir aydın topluluğu kötülemekten, kırılası kara ellerini temiz ve nezih simalara sürmeğe yeltenmekten ibarettir. Bu marazî arzu, «daha ana karnındayken şakî» olanların kaçınmaları ellerinde olmıyan ıztırarî bir eseridir; her mahlûk, yaratılışının icaplarını yerine getirmekte ve karakterlerinin tecellileriyle haşir ve neşir olmakta adeta esirdir; bu esaret zincirini kırabilmek «yaratılış kanunları»nı değiştirmek kadar imkânsızdır. Bundan ötürü, onlar hep söyleyecekler ve söylenecekler.. lâkin hak ve hakikati itirafa asla yanaşmıyacaklardır. Fakat şurası da varki, bu yâveler, bu dedikodular işin iç yüzünü bilmeyen bazı saf ve bilgisi kıt kimselerin zihinlerini bulandırmaktan da hâli kalmıyor, değil. Bizim asıl esef duyduğumuz, üzüldüğümüz nokta, işte budur. Yoksa, onların diş gıcırdatmaları, yumruk sıkmaları bizlerin daha dayanışlı, daha bağlı çalışmalarımızı desteklemek bakımından teşekkürle karşılamamız lâzım gelen hareketler sayılmağa değer.

Menfi ruhlu, kötü duygulu ve ma'kûs yaratılışlı kimseler herşeyi kara görmekte, herşeyi kötülemekte âdeta zevk duyarlar, bu sapıklık onların kara talihleridir. İnsanlığın şi'arı iyiye iyi demek, kötüyü mümkün olduğu kadar ıslah etmek iken, böyle adamların iyiyi kötülemeğe ve fenalığı arttırmağa çalışmaları bizzat kendilerinin kötülüğündendir.

Masonlar kendilerini hatalardan ve kusurlardan tamamiyle münezzeh saymazlar; her toplulukta, her cemiyette olduğu

gibi aramızda -ender olsa da- insanî vazifesini ve temiz bir vicdanın icaplarını ihmâl edenler çıkabilir; bu hal, masonluğun ma'nevî şahsiyetini asla ilgilendirmez; çünki, derneğimizin toplu hareketleri zaten yoktur ve çünki masonluk ne bir siyasî parti, ne bir mezhep veya mektep, ne de bir hayır cemiyetidir. Masonluk, kemâli ideâl edinmiş olan «asîl bir san'at»-dir; bundan dolayı, bütün diğer sanaat erbabı gibi, masonlar da birer ferd olarak, teker teker iş görürler ve yine bundan dolayı her iyi ve güzel işde, millî ve ilmî her birlikte, her hayır cemiyetinde masonların şahsî ve ferdî hisseleri ve sa'yileri vardır.

Masonluk, dünya yüzüne yeni bir insan nesli getirmek ve mevcud sosyal tesislerden bambaşka teşekküller yaratmak gibi tabiatüstü ve imkândışı hayallere kapılmaz; bütün emelimiz yaşayan insanları refaha götürmek, mevcud tesisleri yükseltmektir. Bu itibarla, tefekkür hürriyeti, vicdan hürriyeti, meslek ve san'at hürriyeti, hasılı umumî nizam ve intizama aykırı olmıyan bütün hürriyetler ve bu hürriyetler sayesinde terakki ve tekâmül masonlukta gayedir.

Bazı muarızlarımızda bizlerden duydukları veya bize ait literatürde rastladıkları fikir kırıntılarını ve ifade parçalarını, kendi maksatlarına göre eğip bükerek, aleyhimizde birer senet ve hüccet olarak kullanmak sevdası da vardır. Şu dakikada ismini hatırlayamadığımız bir filozofun dediği gibi, bir yazarın iki satırlık yazısından onun aleyhinde bir ithamname düzmek kabildir. Sarhoş olanları namaz kılmaktan men'eden ilâhî emrin yalnız işe gelen üs tarafını okuyup ta alt tarafını hâfızlara(!) bırakanlara nazîre yapan aleyhdarlarımıza ne söylense, hakikat kabûl ettirilemez ve böyle bir müdafaaya da ihtiyaç duymayız; ancak yazımıza başlarken de arzettiğimiz veçhile, gazetelere yolladıkları mektuplarda masonluk hakkında bilgi edinmek isteyen hakikat arayıcılarına bir hizmet olmak üzere, masonluğun esasî prensiplerini bu vesile ile de kısaca bir kere daha tekrarlamakta bir hakşinaslık vazifesi bulmaktayız:

I.

Masonluk, karşılıklı yardım temeli üzerine kurulmuş bir birliktir. Bu birlik esnaf cemiyetlerinden doğmuştur. O cemiyetlerin vaktile güttükleri yasa ve türeler bugün de kıymetli birer ata yadigârı ve birer talim vasıtası olarak muhafaza edilir ve sayılır.

II.

Masonlar birbirlerine kardeş diye bakarlar ve birliklerini bir kardeşlik birliği sayarlar; birbirlerini her iyi işte ve her yerde yardımlaşmaya, korumaya çalışırlar;

mason olmasa da her iyi ahlâklı kimseye de kardeş gözüyle bakarlar.

III.

Masonluğun ülküsü insanlığın yükselmesi, umumî bir sulh ve selâmetin kurulmasıdır; buna ermek için insanların maddî ve fikrî ilerilemesine durmadan çalışır. Bu yolda ve bu dilekle çalışmak isteyen ve çalışabilecek olan özü, sözü doğru herkese -hangi dinden ve hangi tabakadan olursa olsun- başvurur; onlardan düşüncelerinde samimî olmalarından, iyilik yapmakta fedakârlık göstermelerinden başka birşey beklemez.

IV.

Masonluk, cemiyete girenleri her hangi bir inanışı, her hangi bir göreneği veya gidişi benimsemesi için zorlamaz; doğruyu araştırmak için bir sınır koymaz ve hiç bir iz çizmez. Ancak ve ancak insanları ayıran herşeyden sakınmayı, fikirleri birleştiren herşeye sarılmayı ister.

V.

Fran-Masonlar (Mahfil) veya (Loca) dedikleri derneklerde buluşurlar. Localarda, kardeşlerin aydınlanması yönünden ve sırf bir bilgi meselesi olarak en geniş «tolerans» şartları altında, insanlığa ve insanlara yarayan bütün fikrî konular konuşulabilir. Fakat bu konuşmalar hiç bir vakit her hangi bir suretle rey almağa veya kardeşlerin şahsî ve fikrî kanaat ve hürriyetlerine dokunacak bir neticeye vardırılmaz. Her mason hür ve ancak vicdanına bağlı bir insandır; bundan dolayı mahfiller, ne içeride ve ne mahfil dışında siyasî ve dinî mücadeleye katılamazlar.

VI.

Muhtelif memleketlerdeki mason teşkilâtı, müşterek gayede ve idealde birleşme bakımından üniversel, fakat her biri kendi memleketi bünyesinde tamamile millî bir müessesedir. Bu itibarla Türk masonlar vatana candan ve yürekten bağlıdırlar; yurdun hürriyetini ve istiklâlini korumayı en yüksek vazife tanırlar. Masonluk, bütün üyelerine bir vatandaş ve bir mason sıfatıyla memleket kanunlarına tamamile riayet etmeyi, vatanın istediği her fedakârlığa seve seve hazır bulunmayı, halkı faydalandıran birliklere girmeyi ve bunları destekleyip artırmayı emreder.

VII.

Masonluğun tarihi, temelleri, ülküsü ve çalışma metodu birer sır değildir; bununla beraber masonlar, birbirlerini kolayca tanımağa yarayan işaretleri, mahfillerinin tesirlerini saklayan ve disiplinini ilgilendiren bazı âdet ve görenekleri yabancılara ifşa etmemeğe, kardeşlerin şahsî mahremiyetlerini -resmî bir makamdan sorulmadıkça- gizlemeğe ve cemiyetin haysiyet ve menfaatini gözetmeğe mecburdur. Her mason, Hükûmetçe tasdikli nizamnamedeki muameleleri yerine getirmek şartiyle dilediği vakit birlikten çekilebilir.

ÜÇ DOST — ÜÇ DÜŞMAN

★ **Dr. H. YILDIRIM** ★

Dünyamız zıdlarla doludur. Soğuk -sıcak, kuru- yaş, gece - gündüz tezadları yanında kâinat birbirine zıd cazibe - dafia kanunu ile muvazene halindedir.

İnsan ferdleri bir birine zıd kadın ve erkekten ibarettir. Bu iki zıd varlığın bir birini bulması ile beşer neslinin bakası mümkün olur.

İnsan benliği de zıdlar mecmuasıdır: İyilik - fenalık, cesaret - korkaklık, tevazu - gurur, istiğna - ihtiras hep insan benliğine has zıdlardır.

Bu yazıya beşeriyetin üç dostu ve üç düşmanı olan ilim - cehil, doğruluk - riyakârlık, müsamaha - taassup zıdlarını mevzu olarak alıyorum.

.— İlim ve cehil, daima bir birile çarpışan iki ezelî ve ebedî zıddır. İnsan dimağı düşünebildiği andan itibaren ilmi tebcil, cehli tel'in etmiştir.

Beşeriyeti ilim sayesinde tabiat hâdiselerine nüfuz etmiş ve tabiata hâkim olmuştur.

İnsanları hurafe ve bâtıldan kurtaran ilimdir. İlim insanlara doğru yolu gösterir. Beşeriyeti medeniyet refah ve saadete ulaştırır. İnsan ruhundan meş'um (korku) hissini atan ilimdir. İnsanlığın hakikî tekâmülü; ilmin nurlu yolunda yürüterek ulaşılacak hedeftir.

İlmin zıddı olan cehil; bilmemek, bilmemezlik, nadanlık demektir. Cehil; hakim olduğu yerde, her türlü inkişafı; terakki, tekâmül ve medeniyeti meneder. İnsan ferdlerini tabiat önünde aciz, korkak birer esir haline düşürür. Her nevi bâtıl fikirler cehil çukurunun muzlim derinliğinde yaşayan yılanlardır. Cehil insana yolunu şaşırtır. İnsan ferdlerini ve ferdlerden müteşekkil cemiyeti elem ve hüsran girdabına atar. İnsan benliğinde mühlik bir kuvvet olan (korku) hissini daima cehil besler ve yaşatır. Cehil insanda iyi hislere yer vermeyen, onları boğan bir cadı, bir gulyabanidir. Cahil bir insanı her türlü fenalığa sevketmek çok kolaydır. Zira o zavallı iyiyi kötüden ayıramaz.

Cahil kütleler koyun sürüsüne benzetilebilir. Mukadderatı çobanlarının elinde olan bu türlü sürülerin maalesef hemen daima felâket uçurumuna sürüklendiği de bir realitedir. Zalim derebeyleri hükümleri altında-

ki beşer kütlelerini ilim nurundan uzak tutup cehaletin koyu karanlığında bocalatmak suretile idare etmişlerdir. İlim ve irfan güneşinin parladığı cemiyetlerde zulûm ve istibdat barınamaz· yıkılmağa mahkûmdur.

Cehlin son haddi (cehli mürekkep) dir. Bu (bilmemekle beraber bilmediğini de bilmeyip kendini âlim zannetme) dir. Mutlak bir zulmet demek olan cehli mürekkep insanları her işde muvaffakıyetsizliğe, sukutu hayale ve hüsrana götürür.

2. — Doğruluk ve riyakârlık bir birine zıt iki kutuptur.

Doğruluk ulvi bir haslettir. Ahlâkın temeli doğruluktur. Hakikî insanlığa fikirde, sözde ve harekette daima doğruluk yakışır. İstikameti kendine şiar edinen insanın korkup çekineceği bir şey yoktur. Bu türlü insan işlerinde ergeç muvaffak olur. Doğru düşünen, doğru söyleyen ve doğru hareket eden insan «Vicdan huzuru» denen manevî hazineye tesahüp eder. Doğru insan iyi insandır. O muhitine -sırf iyilik aşkı için- iyilik eder ve karşılık beklemez. İnsanın hakikî dostu acı da olsa insana doğruyu söyler.

İnsan cemiyetlerine de doğruluk yaraşır. Komşularına karşı doğru hareket eden milletler, beşer camiasının mümtaz kütleleridir. Cemiyetlerin mütekabil münasebetlerinde doğruluk hâkim olduğu gün, dünyamız sulh ve selâmete kavuşacak ve ancak o zaman insanlar dünya nimetlerinden tam mânasile müstefid olacaklardır.

Doğruluğun zıddı (Kezip ve riya) dır. Riyakârlık ahlâksızlıktır. İnsanda riyayı uyandıran ve yaşatan amiller muhteliftir. Riyakâr insan korkak olup bu korkusu dolayısile riyaya sapmış olabilir. Bir menfaat temini düşüncesi de insanı riyakârlığa sevkeder. Böyle insan, riyası ile muhatabını kandırmak, aldatmak ve onun zararına da olsa kendine bir menfaat sağlamak ister. Doğuşta müstereddi olanlar da riyakâr olurlar ki bunların ruhu fenalıkla mahmuldür. Ancak fenalık düşünürler. Bu tip riyakârlar beşeriyetin yüz karasıdır. Kezip ve riyadan insana ve insanlığa daimî zarar gelir. Yalancılar ve riyakârlar daimî bir huzursuzluk içinde kıvranırlar. (Her an maskelerinin düşmesi korkusu) benliklerine hakimdir. Nitekim er veya geç yalanları meydana çıkar, tıynetleri anlaşılır. Bunların hemcinsleri arasında nasipleri ancak hakaret ve zillettir. (Yalancının mumu yatsıya kadar yanar) vecizesi hayatta görülen binbir müşahadeden doğmuştur.

Kezip ve riya insanlık şeref ve haysiyetini yok eden, insanı alçaltan, muhitine maskara ve rezil eden bir nakisedir.

3. — Müsamaha ve taassup: işte insan denen muammanın iki zıd hissi daha.

Türkçemizde müsamaha kelimesi bir birinden farklı manalara delâlet eder. Hoş görme; Rıfkü mülâyemetle muamele; Gufran· terehhum, müsaade, tecviz ve tahammül gibi insanî hasletler hep müsamahanın geniş şumul sahasına girer.

Bir kabahatlıyı hoş görmek insanda zevkine doyulamayan bir «İç rahatlığı» tevlit eder. Bu, bir kusuru affetmekten çok başka, ulvî bir harekettir. Affeden insan, bir dereceye kadar muhatabını kendisine manen borçlu bırakan bir hodgâmdır. Halbuki «Hoş görme» halinde «mukabele beklememek» fazileti mündemiçtir. Cezanın insanları uslandıramadığı vakıalarla müsbet bir hakikat olduğuna göre «hoş görme manasında müsamaha» insan fertleri için cezadan daha iyi bir «Mürebbî» olabilir.

Rıfkı mülâyemetle muamele mânasına gelen müsamahanın günlük hayatımızdaki faydalarını (Tatlı dil ve güler yüzün yılanı delikten çıkaracağı) ata sözü pek güzel anlatır.

«Gufran, merhamet· terahhum» mânasında müsamaha, insan kalbinin yumuşaklığı demektir. Hemcinsine yardım düşüncesi ve iyilik hareketleri bu kalp yumuşaklığı sayesinde insan benliğinde doğup filizlenir. Böylece «Tok», «Aç» ın halinden anlar.

«Müsaade, tecviz» mânasında müsamaha, karşımızdaki insanın medenî cesaretini arttırır. Onu her hangi bir işte teşvik mahiyetini taşıdığı cihetle o insana şahsî teşebbüs imkân ve kabiliyetlerini bahşeder.

Nihayet «tahammül» mânasında müsamaha, «Hemcinsine hürmet» fikrinin kaynağı olup insan oğlunun bütün muhalif ve muarızlarını mağlûp eden eşsiz bir silâhtır. Bu tahammül hasleti ancak sağlam bir karaktere, sarsılmaz bir azim ve imana malik, hayatın ve hâdiselerin iç yüzüne vakıf, yüksek kültür sahibi insanların refik şefikidir. Bu tahammül, insan oğlunu kuşatan bir «Nur halesi» olup ayni zamanda fenalıkları içeri bırakmayan bir zırhtır. Tahammül sahibi insan, her türlü taarruzdan masun bir kale bir dalga kırandır. Mağlûp edilemeyen bir kudret ve kuvvet kaynağıdır. İnsanı «Eşref mahlûkat» payesine yükselten bu «Tahammül» hasletidir.

Müsamahanın tam zıddı (Taassub) dır. Taassup Türkçemizde bir fikre, bir itikada, bir bâtıla körü körüne bağlanıp sebatkârane taraftarlık, gayretkeşlik etme ve kendinden başka türlü düşünenlere karşı kin ve husumet gösterme mânasına gelir.

Her ne sahada olursa olsun taassup, ahlâkî hissin bir galatı, binaenaleyh insanlık için bir nakisedir. Taassup her türlü yeniliğe, terakkiye, tekâmüle muhaliftir.

Dünyamızda bilhassa din taassubu almış yürümüştür. Halbuki bu din taassubunun dindarlıkla hiç alâkası yoktur. Zira din· kalbî ve vicdanî bir histir. Onun taassuba, taraftarlığa hiç ihtiyacı yoktur. Taassup bazan hodgâmlıktan, cehaletten doğar. Her hangi bir fikir ve kanaatta körü körüne israr, cehaletin bir tezahüründen başka bir şey değildir.

Taassup, aczin alâmetidir. münakaşaya yer vermez. Taassup; tahammülsüzlük, biçarelik demektir. Taassup; mütekâmil insanlığın amansız bir düşmanıdır. Nerede rastlanırsa başı ezilecek bir yılandır.

*
**

Cehalet, kezip ve riya, bir de taassup... İşte gerek ferd olarak insanın, gerek cemiyetlerin en büyük üç düşmanı. Dünyamızda istemediğimiz her hangi bir fenalığın, rahat ve huzurumuzu kaçıran her hangi bir hâdisenin âmili arandığı zaman karşımıza behemehal bu üç düşmandan biri veya diğeri çıkar ve bize sırıtır.

İnsanoğlu; hakikî insanlığını idrak edebilmek için yer yüzünden ve insan kafasından ve ruhundan bu üç düşmanı yok etmelidir. Beşer ferdleri ve cemiyetler müştereken bu üç düşmanla mücadeleyi en başta gelen bir insanlık vazifesi telâkki etmelidir. (İsteyen muvaffak olur) darbı meseline göre bu iş çok zor olmakla beraber imkânsız değildir.

Ferd olarak hepimiz bu âleme fikrimiz sorulmadan geliriz. Belki bu yüzden hayata göz açan nevzadın ilk nefes alışı bir şikâyet feryadıdır. Bütün ömür boyunca bu şikâyetimiz bitmez. Binbir ihtiyaç, arzu ve ihtirasımız için didiniriz. Akibet son bir nefes verme ile mücadeleden vaz geçeriz.

Beşerin ömrü mahdud, fakat beşeriyetin hayatı devamlıdır. Ferdlerin nesilden nesle intikal eden eserleri insanlığı ölmezleştirir. Bu realiteyi ve insanlığımızı düşünerek (Bu kubbede hoş bir sada bırakabilmeğe) çalışmamız lâzımdır. Bunun için de:

Hemcinsini sevmek, hürmet etmek, icabında irşad etmek, hiç bir zaman fenalık etmemek· daima ve yalnız iyilik aşkı için iyilik etmek, zavallılara acımak ve destek olmak, daima çalışmak, bilmediklerini öğrenmeğe çalışmak, her işde vicdanına iyi hesap verebilmek için akıl· mantık ve adaletle hareket etmek, fena ihtirasları yenmek ve kendisi ve muhiti için, vicdan hürriyeti prensibini kabul etmek gibi ideal insanlığa yaraşan tarzda hareketimiz kâfidir. Bu türlü mütekâmil insanlar yer yüzünde çoğaldıkça yazıma mevzu yaptığım beşeriyet düşmanları yer yüzünden yok olur ve dünyamız zevkle, saadetle

Dünya Masonluğunun büyük simalarından :

Johann Gottfried Herder

Fransızcadan Tercüme eden :
★ **Nafiz Zeki Ekemen** ★

Johann Gottfried Herder 150 sene evvel 18 Aralıkta ölmüştür. Her ne kadar bu yıl dönümü, **Herder'in** muasırları olan **Schiller, Goethe, Beethoven** gibi devlerin ölümleri yıl dönümünün şaşaasını taşımamışsa da, bütün hür insanlar, zamanın büyüklerinin müfekkirlerini zenginleştirmiş olan, bu büyük şahsiyeti tebcil etmişlerdir.

Herder'i tanıyan herkes onun yüksek ruhundan fışkıran kuvvetin müşahidi olmuştur. Fikirleri ve mefkûresi o kadar genişti ki XIX. asırda onun tesirini hissetmemek mümkün değildir. Şairdi, tarihçi idi, mütesavvıf idi, filosoftu ve terbiyeci idi, nihayet Mason klâsiklerinden biri idi. **Riga**'da nuru ziyaya kavuşmuş ve mahfilinin kâtipliğini ve sonradan hatipliğini yapmıştır. O zamanlar masonluğa sokulmağa yeltenen occultisme, alchimie ve magie'ye karşı gelmiş ve bu müstevlileri felsefe yolu ile yenmeği düşünmüştür. Masonluk ancak bu sayede bütün devirlerin icaplarına uyabilir diye düşünürdü. «Şiir, felsefe ve tarih milletlerin, cemaatların ve cemiyetlerin üstünde mukaddes bir müselles, üçüzlü bir meş'aledir. Cemiyetin yegâne sebebi hikmeti (Humanité)dir. derdi.

İfade ve izhar ettiği fikirlerden dolayı bir şahsın «Symbole» mahiyetini iktisap edebilmesi için eserinin insanlık mefkûresini kuvvetle aydınlatması lâzımdır. Ekser devlet adamlarının eserleri kendilerile zeval bulduğu halde şairler, filosoflar, din kurucuları gibi «büyük ekiciler» tarafından atılan tohumlar, asırlar sonra bile olsa, meyvalarını sonra verirler.

Beşerî olan hiç bir şeyi kendisi için yabancı telâkki etmiyen **Herder,** bir idealist, daima bilgi peşinde koşan bir «fikir meczubu» idi. «Humanité hakkında Mektuplar» adlı eseri tazeliğini ve aktualitesini muhafaza etmektedir. Gerek muasırları, gerekse halefleri üzerinde bu eserin büyük izleri kalmıştır.

Bu eser, aynı zamanda onun «message»ı idi, pek çoklarımız bunu böyle bilmiş, fakat tavsiyelerini pek azımız takip etmişizdir. Eseri okuyan herkes düşüncelerinin bugünkü şartlara ve hallere ne dere-

---

yaşamağa değer bir kıymet kazanır.

Kâinatın ulu yaratanının, «İlim» in nurlu rehberliği ile «Doğruluk» yolunda azimle yürüyüp gayemize ulaşabilmemiz için «MÜSAMAHA» yı daima refiki şefikimiz eylesin.

ce uyduğunu görmekle hayret ederler, sade bir hayat, zorla kabul ettirilmemiş bir ahlâk, ırkı, milliyeti ne olursa olsun ferde hürmet, bedbaht ve biçareler nefine devamlı hizmet ve yardım hakkındaki necip daveti, devrdinde olduğu kadar bugünkü dünyamızda da cari bir kıymettir.

Dimağının bütün kuvvetini daha temiz bir insanlığı aramağa hasretmiştir.

Dar düşünceli olmağı kabul etmiyen masonlar **Herder** gibi büyük ve dünya çapında ilhamlar alabilirler.

İçinde bulunduğumuz karışık devirde görüş ufkumuzu genişletecek saf ve temiz telâkkileri, masonluğun anladığı mânada «universalité» mefhumunda bulabilirz.

Masonlar arasındaki hakikî birlik, masonların birbirlerini tanımasında değil, ruhlarında, fikirlerinde ve temayüllerinde doğmalıdır: **Herder** Biraderin âkil tavsiyelerini bu ruh haleti altında dinlemeliyiz.

***

Herder (Masonun A.B.C. si) adlı eserinde diyor ki:

A d i l o l m a k :

Kim olursa olsun, adı ne olursa olsun hemcinsine -ki kardeşindir- ait olanı ona bırakmaktır. Öyle düşün, konuş ve hareket et ki kendi malı olan ve iradesi hilâfında kendisinden nezedilmiş olan her şey ona iade olunsun.

İ y i o l m a k :

Hemcinsinin ıztıraplarını onunla beraber çekmek, bütün kuvvet ve kudretini daima bu ıztırabı izale ve sürekli saadetler neşredecek şekilde devamlı olarak istimal ve buna cehdetmektir. Öyle düşün, konuş ve hareket et ki bu umumî hayırhahlıkta senin de bir payın olsun.

Â k ı l o l m a k :

Tabiatı, bin bir varlığı ile tanımağı öğrenmek, beşeriyetin ihtiyaç ve zevkleri için bahşedilmiş bütün nimetlerden kabiliyet ve imkânlarına göre istifade imkânını veren nizamını anlamaktır.

Bu üçgenin seni süslemesi bir kemaldir; ahlâk bakımından iyi, güzel ve yüksek olan her şey sensin ve her şey sendedir. Fazilete ve hakikî insan kıymetine saf hakikati ve saf varlığı ile maliksin. İnsanlık gayesini takip ediyorsun, mesutsun ve kendini mesut kılıyorsun.

Sen umumî bir nizamın davetçisisin, bütün kulaklar bu davete açık olabilse! Yer yüzünün muhtelif bölgelerindeki kardeşlerim, sorarım size, nerede kalır F A Z İ L E T? Bu tarif ettiğim adalet, iyilik ve âkıllık olmayan yerde **fazilet** bulunur mu? İnsan kıymeti, ruh asaleti bu adalet, bu iyilik ve bu âkıllık içinde çerçevelenmezse âkibetleri ne olur? Ahlâk'ın kemali, güzellik ve manevî yükselme bu adalet, bu iyilik ve bu âkillik olmadan düşünülebilir mi?

Doktor Alexander Fleming

★ **Dr. H. SALOR** ★

Yüksek bir mason olan ve Penicillin gibi bugün tababette harikalar gösteren bir ilâcın kâşifi bulunan **Alexander Fleming** -geçen sayıda bildirdiğimiz üzere- 11/Mart/955 de, 73 yaşında, bir kalp krizi neticesi, Londrada ebediyet âlemine intikal etmiştir.

Binlerce ölüme mahkûm kimseleri kurtaran, bu suretle bütün insanların minnettarlığını kazanan, Nobel mükâfatını alan bu kardeşimizin hal tercümesini kısaca nakledeceğim. **Alexander Fleming** İskoçyanın Lechfind kasabasında 1881 senesinin 6 ağustosunda doğmuştur. Ailesi pek fakir olan bu çocuğun şansını, İkinci Cihan Harbinin en mühim şahsiyetlerinden olan **Churchil**'i, genç yaşta iken ölümle neticelenecek bir kazadan kurtarması değiştirmiştir. **Churchil** âilesinin şükran ve minnettarlığını kazanmış olan **Fleming,** bu âilenin maddî ve manevî yardımı ile arzu ettiği tıp tahsilini yapmıştır. Londrada St. Marie Hastanesinin tıp kollejini muvaffakiyetle bitirmiş, 1908 den 1912 ye kadar Londra Üniversitesinde Patoloji ve bakteriyoloji ihtisası yapmış ve fevkalâde mesaisinden dolayı altın madalya ile taltif edilmiştir. 1914 den 1918 e kadar Birinci Dünya Harbinde kraliyet kıtasında mükellef tabib olarak çalışmıştır. Birinci Dünya Harbinin sonunda akademik kariyere intisap etmiştir. Bu suretle Kraliyet Cerrahî Enstitüsünde bakteriyoloji profesörü olmuştur. Birinci Cihan Harbinde yaralıların bir çoğunun ölümünün gangrenden olduğunu görmüş olduğundan, buradaki mesaisini gangren gazöz ve cerahat husule getiren mikropları itlâf edecek araştırmalara hasretmiştir. 1929 da bir gün hazırlayıp bıraktığı bakteri kültürlerinin küflenmiş olduğu ve küfün tesadüf ettiği kısımlarında mikropların erimiş olması naza-

rı dikkatini celbetmiş, bu küfü üreterek ve saf olarak tecritle elde ederek ve hangi cins mantar olduğunu tesbitle çalışmalarına devam etmiş, tecrübeler yapmış ve kendisine insan uzviyetinin bundan istifade edeceği fikri gelmiştir. Bu suretle **Fleming** Penicillin'in kâşifi olmuştur. Bu buluşun tatbikatı ancak on sene sonra kabil olmuştur. Çünkü Penicillin'i insan uzviyetine tehlikesiz olarak tatbik edebilmek için teksif etmek ve temizlemek lâzımdı. Bunu da 1939 da Oxford Üniversitesi kimyageri **Howard Elory** ve arkadaşları yapmış, bundan sonra Penicillin zaferi başlamıştır. İlk zamanlar istihsal az yapılabildiğinden Penicillin yalınız müttefik ordularına hasredilmiştir. Bu suretle binlerce yaralıların hayatı kurtarılmıştır. Bu beyanda İngilterenin halâskârı ve hürriyet cephesini azim ve metanetle zafere eriştiren **Churchil** bu esnada pnömoniye tutulmuş, kendisini küçük yaşta tesadüfen kurtararak doktor olmak imkânını bulan Fleming, bu büyük adamı keşfettiği ilâçla ikinci defa ölümden kurtarmış, bu suretle **Fleming** hür milletleri zafere eriştiren büyük şahsiyetler arasına girmiştir.

Bu büyük mason bir harika olan bu ilâcı keşfinden dolayı hiç bir maddî menfaat düşünmemiştir. Penicillin'in patentini bile almamıştır. Ölümünden bir kaç hafta evvel Amerikada bir konser vesilesile kendisine bir minnet nişanesi olarak yüksek kıymette bir çek gönderilmiş, fakat bu çeki de olduğu gibi tıp araştırmalarına sarfedilmek üzere kendi ismile kurulmuş olan Enstitüye vermiştir.

Kardeşlerim, **Fleming** dünyanın her tarafından kendisine verilen şeref payelerine sakin ve mütevazi şahsiyetile sadece teşekkürle mukabele etmiştir.

1946 da Kral 6. ncı Jorj kendisine İngilterenin asalet payesini tevcih etmiştir. 1945 de Nöbel tababet mükâfatı verilmiştir.

Kendisini takdir için Amerikada yapılmış olan büyük merasimden dergimizin 11 sayılı nüshasında bilgi verilmişti.

Fleming hiç bir zaman tevazuundan ayrılmıyarak böylece büyük dehası kadar olgun şahsiyetile de insanlık camiasına mütekâmil bir ruh örneği olmuştur.

MASONLUĞUN BANA TELKİNİ

★ H. ÖGE ★

Aranıza yeni katılan bu kardeşiniz bir zıraat mühendisidir. Bu mesleği tatlı bir ideal olarak seçmiş bulunuyorum. Ailem köklü ve eski bir çiftçi ailesiydi. Aile muhitimin içinde şuurumun ilk benimsediği kelimeler çiftçiliğe taallûk eden mefhumlardı.

Gerek muhitimin bu telkinleri ve gerekse yaradılışımdaki temayüller dolayısile elde ettiğim bu meslek içinde benimle vasıtalı veya vasıtasız olarak ilgili bütün hâdisatı daima biolojik görüşler noktasından ele alır ve herşeyi bu görüş zaviyesine irca ederdim.

Bundan iki hafta evvel muhterem **Ülkü** mahfeline kabulüme ait merasimin bende bıraktığı şahsî intibalarımı arza başlamadan evvel hareket ve ifade tarzımın yukarıda bir az evvel arz ettiğim şekle uyar bir tarzda olacağına bilhassa dikkatinizi çekmek isterim.

İnsanlık herşeyin anası olan tabiata kendini verebildiği ve ona yakın olabildiği müddetçe kâinatın fizik ve metafizik seyrini benliğinde bütün vuzuhu ile hissedebilir. Bu hissiyat öyle bir tefekkür tarzının doğmasına sebep olur ki bu insanı mutasavvıfların vahdet dedikleri ve bizlerin de hakikat diye vasıflandırdığımız kemale doğru götürür.

Birleşik Amerika Devletleri Cumhurreisi **Mr. Trumann** tarafından resmen adına gün ihdas edilen meşhur zenci **Carver Carnegie** adlı ziraat âlimi bütün faydalı ve kıymetli keşiflerinin esas ilham ve tefekkür impulsunu tabiata olan sevgisinde ve ona olan yakınlığında bulmuş olduğunu söyler. Her sabah daha güneş doğmadan evinin civarındaki ormanlara koşan bu büyük insan bütün yapıcı ve yaratıcı tefekkür kudretini tabiatın bağrında hazırlıyordu.

Dâhi müzik üstadı **Ludwig Van Beethoven** o ilâhî nağmelerini insanlığa mal ederken ilhamını, ve zevkini **Bonn** şehrinin civarındaki hayat fışkıran renkli senfonisinde geniz yakan kır çiçeği kokularını nekadar büyük bir zevkle kokladığımız malûmdur.

Tefekkür âleminin nice kudretli şahsiyetleri vardır ki bunlar da kendi tefekkür hayatla-

rına mekân olarak daima tabiatı ve onun toprak kokan bağrını seçmişlerdir.

Bana gelince, ben bütün bu iddialardan uzak küçücük şahsiyetimle toprağa elim değdikçe, onu kokladıkça, ve nihayet mazimizle istikbalimizin bizatihi kendisi olduğunu düşündükçe bir kutsal mabed kucakladığımı hissederim. Ondan uzak kalmayı kendim için tasni edilmiş bir yaşayış telâkki ederim.

İşte arzettiğim şu hissiyatım ve temayüllerim dolayısile tekrisime dair intibalarımı heyecanı, teheyyücü ve tefekkürü ile sadece bu zaviyeden izaha çalışacağım.

Merasimin ilk kademesinde bana kapısı açılan mahfil bir yabancı olarak garip bir yadırgama hissi verdi. Hatifî bir ses bana şunları fısıldıyordu:

— «Yabancı, ben de mutantan renkli ümit ve aşk dolu bir dünyanın yolcusu idim. Ben de binbir türlü ihtiras ve egoizmanın zebunu oldum. Fakat akibet ortada. Yalnız şunu bilmeni isteri mki hayat arzuladıklarımızla yapamadıklarımızın arasında bir bocalamadan ibarettir. Bu bocalamada muvazeneyi kaybetmemek gerektir. Sonunu hesaplamayan insan evvelinin manasını anlayamaz. Hayatın aslı ne et, ne de kemiktir. Aslolan ruhtur. Onun temizliği ve safiyetidir. Bunu ihtiraslar, egoizmalar kirletir. Bu ilâhî emaneti bu hislerden uzak tutabildiğin müddetçe onu tertemiz bir şekilde bu kubbeye terk edebilirsin, eline geçen bu fırsattan ders al, insanlık idealine hizmetin ruhan yükselmekle mümkündür.» diyordu. Birden beni mahfile isal edecek kardeşimizin kapıyı açmasile hatifin bana anlattıkları duruverdi.

Artık nûru ziyaya kavuşuncaya kadar geçen merasimin heyecan ve huşu'unu yaşamaya başlamıştım. Bu ne idi, ne biçim bi rmerasim idi, bana neler sorulacaktı ve ben bunlara nasıl cevaplar verecektim? Hiç bir şey bilmeden merdivenleri çıktım. Yalnız beş his uzvumdan birini ve en çok dikkatimi dağıtan gözlerim kapalı olduğu için ihtiyarım haricinde tayakkuz ve hassasiyetim dim dik ve her türlü ihtimale karşı tetikte idi. Merasim nekadar zor olursa olsun katlanacaktım. Karanlıkta buna rağmen bunaldığım dakikalar oldu. Fakat bu ruhî bunalmalar içinde beni tek teselli eden, bana huzur veren küçük bir müzik parçasıydı. Bu kimin eseriydi, neydi, şimdi hiç birini hatırlayamıyorum. Yalnız büyüleyici bir tesiri olduğu muhakkaktı. Üç çekiç darbesinden sonra nûru ziyaya kavuşan miyop gözlüklerimin aralığından tıpkı bir buzlu camdan bakar gibi idim. Buna rağmen karşımda karşılıklı iki sıra çehreler görüyordum. İşte Masonluğun birbirine bir zencir baklası gibi

kenetlenmiş kendisiydi bu. Bu halkanın en kudretli tarafı gözlerdi. Ben o gözlerde bilâtefrik cidiyet, vakar, sevgi, muhabbet, ve müsamahanın kendisini bir kül halinde görüyordum. Bu halkaya yavaş yavaş yaklaştım; yaklaştıkça bu tatlı bakışlı insanların himayekâr havasına giriyordum. Artık ben de bir Mason olmak şerefini kazanmıştım.

Aziz kardeşlerim! Bilirsiniz ki tabiatta bir çok yabani tohumlar usta bağçivanların, bilgili yetiştiricilerin elinde en yüksek vasıflı kültür nebatları haline gelmşitir. Meselâ bir deve dikeninden enginarı ortaya çıkaran isimsiz bir usta yetiştiricidir.

Yalın kat yabani gülden siyah güle varabilmek için nice emek ve bilgi sarfolunmuştur. Bunu da yapanlar usta ve bilgili ellerdir.

And dağlarının 5 - 6 bin metrelik tepelerinde yabani küçük fındık büyüklüğündeki yumrular insan elile patates adlı bir kültür nebatının elde edilmesine sebep olmuştur.

Daha bir çok kültür nebatları veya süs nebatlarının cetlerini araştırdığımız zaman bu ve buna benzer duruma kesretle tesadüf edebiliriz. Bu hususta en mühim mesele yetiştiricinin eline geçen her hangi bir tohumdan insanlığa faydalı bir verim sağlayacak ve ona refah temin edecek bir dölün elde edileceğini kestirmesidir. Ustalığın esası da buradadır.

Ben de şu cemiyette yabani bir tohum gibiyim. Irsî vasıflarımda neler olduğunu bilmiyorum. Buna rağmen beni bu bahçenin toprağına getirilen kardeşim bende bir şey tevehhüm etmiş olacaktır. İnsanlığın mânevî kıymetlerile bezenmiş değerli yetiştiricilerin ellerine tevdi olundum. Sahibi olduğum maddî ve manevî taraflarımın bütün kusur ve kifayetsizliklerine rağmen sentezimi yapacak ustamı bekliyorum. Bu ufacık tohum halindeki varlığımı bu aziz mahfilin toprağına ekiniz, ve beni kemale, olgunluğa götürecek bakım ve timarımı yapınız. Herşeyden evvel maddî duygulardan azade olarak insanlığın evci balâsına çıkartınız. İşte tek temennim budur. Eğer bir gün himmetlerinizle bu tohum yeşerir, mütevazi gölgeli bir fidan haline gelebilirse bunun tefahür hissesi herşeyden evvel Ülkü mahfelinin muhterem üstadı ve aziz kardeşlerime ait olacaktır.

Bahtiyarım, çünkü eksikliklerimin teminatı aranızda bulunmaktır. Mason kardeşlerimin havasında bulduğum sevgi, bana bağlılığı, toleransı, tahammülü, tesanütte inancı telkin ediyor.

EINSTEIN'İN ÖLÜMÜ MÜNASEBETİLE

★ R. ATABEK ★

Asrımızın en güzide siması **Albert Einstein** 18 nisan 1955 tarihinde saat 7,15 de vefat etmiştir. 20 nci asrın evlâdı **Einstein** medeniyetimizin bütün ıztıraplarını nefsinde çekmiş, ve fikir sahasında bir çok mücadeleler yapmakla beraber beklediği neticeyi elde edemediğinden bedbin olarak **Princeton** Üniversitesinde münzevi bir hayat sürdüğü bir devirde ilim dünyasına büyük bir nazariye, öz evlâtlarına cüz'î bir mikdar para, mânevî evlât ve varislerine geniş bir tefekkür sahası terk ederek gözlerini yummuştur.

14 mart 1879 tarihinde **Ulm** şehrinde dünyaya gelen **Einstein** 1905 tarihine kadar kimse tarafından tanınmamakta idi; 1902 senesinde **Bern**'de İhtira Beratı Bürosunda mütehassıs olarak çalışmakta iken, izafiyet (relativité) nazariyesini ihtiva eden küçücük eserini 1905 senesinde neşir edince, ilim âleminde büyük bir heyecan uyandırdı, derhal şöhret sahibi oldu ve müteakiben 1909 senesinde **Zürich** Üniversitesinde, 1911 de **Prag** Üniversitesinde, 1912 de **Zürih** Teknik Üniversitesinde profesör oldu; 1914 de **Prusya** Akademisine aza ve **Kaiser Wilhelm** Enstitüsünde direktör tayin edildi; 1921 tarihinde **Nobel** Fizik mükâfatını aldı, 1933 tarihinde Hitlerin istibdadından kaçarak Amerikaya sığındı ve **Princeton** Üniversitesinde çalışmalarına devam etti.

1939 senesinde İkinci Dünya Harbi başlayınca, **Roosevelt**'e müracaat eden büyük âlim atom bombasının imalinin mümkün olabileceğini ve derakap çalışmalara başlanılmasının iktiza ettiğini bildirdi ve bu müracaatı ehemmiyetle nazarı dikkate alındı; bir müddet sonra da **Hiroşima** üzerinde harbi bitiren bomba patladı. Bu bomba yeni

bir devrin, yeni bir âlemin büyük bir habercisi idi; **Einstein**'in nazariyesinin hakikat olduğunu kendisine müjdeliyordu ve ayni zamanda 20 inci asır çocuklarını büyük bir dehşet ve korku içine sokuyordu. Bu manevi sarsıntıyı **Einstein** ilkönce duydu. İlmî sahada gösterilen inkişaf iktisadî ve politik sahada gösterilemediği takdirde, medeniyetin imhası ihtimalini derpiş eden **Einstein, Oppenheimer, Teller** gibi diğer atom âlimleir ile birlikte eserlerinin netaicinden haşyet ile bahsetmeğe başladılar ve içtimaî bazı prensiplerin vaz'ını ve bunların tatbik edilmesini israrla istediler.

Einstein'in bu sahadaki görüşlerini şu suretle hülâsa etmek mümkündür: muamileyh için evvel emirde hürriyet ve müsamaha prensiplerinin benimsenmesi şarttır; her ferd kabiliyetlerini inkişaf ettirebilecek imkânlara malik olmalıdır. Tam bir hürriyet içinde çalışanların semere vermeleri mümkündür ve bunların heyecanları kitleye sirayet edebilir. Fertler ve cemiyetler arasında mevcut farkların müsamaha ile karşılanması kâfi değildir, bu farkların insaniyetin bir zenginlik menbaı olarak kabullenebilmesi lâzımdır; müsamahakârlığın hakikî mesnedi budur ve bu temel üzerine ahlâk prensiplerinin istinad ettirilmesi iktiza eder.

Einstein ayni zamanda sulhun büyük bir müdafii idi; bunun teessüsü için karşılıklı emniyet havasının yaratılmasının ve bu hava içinde teşebbüse geçilmesinin iktiza ettiğini, mes'ul insanların ihtiraslarının bertaraf edilmesinin zaruri olduğunu iddia etmekte idi. Hali hazır durumu tehlikeli gören beyaz saçlı ihtiyar dünya mütefekkirlerinin müşterek hareketlerinden medet ummakta idi ve büyük kitleleri imha edebilen silâhların keşif edildiği ve fakat bu keşiflerin ancak insanların refah, sulh ve selâmet içinde yaşayabilmeleri ve bu sahada inkişaf edebilmeleri gayesine tahsisinin zaruri olduğunu kabul etmekte idi.

Einstein dünya dertlerinden artık âzadedir; fakat onun harika zekâsından faydalanan insanlara ve bilhassa fikir ve ilim âleminde merhaleler kat'eden, mevki sahibi olan insanları irşat ve onlara rehberlik eden mütefekkirlere büyük bir vazife tahmil edilmiş bulunmaktadır: sulhu sağlamak, hürriyet içinde inkişaf etmek, geniş bir müsamaha mefhumunu benimsemek. Temenni edelim ki, saf bir kalp ile, ele tutuşarak, bu dehânın arzusu tahakkuk ettirilebilsin ve arzuladığı mefkûre mabedi inşa edilebilsin.

"Marifet-i Nefis"

★ Dr. A. KARABECE ★

İnsanlığın nef'ine çalışan bütün medeniyetlerde, ilmî araştırmaların esasını belirttiğini zannettiğimiz bu iki kelimelik terkibî mana, naçiz kanaatımızca, mesleğimizin çalışma gayesini de eksiksiz olarak meydana koymaktadır.

Nefsini bilme, kendini bilme, haddini bilme manalarında gelişi güzel kullandığımız ve tarif etmekte olduğumuz «Marifeti Nefis» terkibinde Marifet kelimesinin, ilim kelimesi ile daima iltibas edilmekte olduğunu zannetmekteyiz.

«Marifet»i iyice, künhüne vâkıf olarak öğrenme ve bilme ve bilinen şey üzerinde şahsî mütalâa serd edebilecek kadar agâh olma diye tercüme veya tarif edebiliriz. Buna ek olarak bu kelimede mevcut işe veya bilgiye yenilik, daha güzel bir şey ilâve etmek, işi takdiri mucip bir halde imâl etmek gibi bir nevi sani'lik mânasının da mündemiç olduğu his edilmektedir. Bu sebeple «Marifet» kelimesi (İlim = Bilme) kelimesinden daha başka ve daha hususî bir mânada kullanılmaktadır.

Bir misal ile izah etmeğe çalışalım: Bir yüksek makina mühendisi bir motörün bütün aksamını nazarî olarak çok iyi bilebilir. Motöre taallûk eden riyazî düsturları, bu düsturların delâlet ettiği kanun ve kaideleri tamamen kavramış olabilir. Bu çapta âlim bir mühendis bir motörün işlemesi esnasında, motörün sesini dinliyerek arızasını tesbite imkân bulamayabilir. Halbuki motör ilminden hiç bir şey bilmediği halde motörlerle uğraşan liyakatli ve dikkatli bazı tamir ustaları motörün çalışma gürültüsünden yalnız arızasını değil, bu arızanın neye delâlet ettiğini ve nerede olduğunu derhal tayin edecek olgunluğa malik olabilir. İşte bu motör ustası âlim değil, fakat âriftir. Bir çok makina mühendisleri ne kadar âlim olurlarsa olsunlar, motör ustası kadar kulak irfanına sahip olamadıklarından motörün arızasını tayine muktedir olamazlar.

Âlim olan insanlardan bazıları, nazarî ilimlerini amelî sahada ve hatta her sahada bütün gavazımızı ile iyi tekâmül ettirmiş ve hazmetmiş olabilirler.

İşte bu kalitede olanlara (Âlim ve Ârif) derin adam denilmektedir.

Nefis, bir insanın maddî ve mânevî hayatî kudretlerinin bütünüdür. Diğer bir deyişle, maddiyat dediğimiz, yani bugünün ilmi ile izah edebildiğimiz vücut ile, izahında bugün için kâfi ilim donelerine daha sahip olamadığımız ve (Ruh) diye adlandırdığımız manevî varlığın hey'eti mecmuasıdır.

Bugünün ilmi, vücut ve ruhu birbirinden tamamen ayırarak mütalâa edememektedir. Çünki mazide, hatta düne kadar vücuttan ayırarak ruha izafe ettiğimiz bir çok afakî hallerimiz bugün maddî vücüdumuza ait müsbet düsturlar halinde meydana konmuş bulunmakta ve konmaktadır.

Bugün ruha ait olduğunu zan ve tahmin etmekte olduğumuz bir çok hâdiselerin, yakın bir istikbalde bazı keşiflerle maddî çerçeve içinde mütalâa edilmeleri ihtimali çok kuvvetlidir. Meselâ düne kadar ruhî ve gayri maddî hastalıklar olarak kabul edegeldiğimiz bir çok tezahürlerin, bugün bazı guddevî hormonların müvazenesizliğinden ileri geldiğini bilmekteyiz. Yine ruhî hastalıklar olarak kabul ettiğimiz bazı a'razın dimağî bazı âfetlerden ve illetlerden ileri geldiğini bugün âşikâr olarak bilmekteyiz. İlmin bütün ilerlemesine rağmen, vücut ve fizyoloji nerede biter, ruh ilmi denilen psikoloji nereden başlar, kat'î olarak tayin edememekteyiz. Bugün bu iki ayrı mevzuû birleştirerek psikofizyoloji (ilm'i nefis) diye beraberce mütalâa etmek yolunu da tutmuş bulunmaktayız.

«Cebriyyun, tenasühe inananlar ve spritüalistler dediğimiz felsefî doktrinleri benimsemiş olanlar, ruhu vücuttan tamamen ayrı «tek varlık» ünite olarak kabul ederler. Bu âlimler ruhun vücuttan ayrılabildiğini ve lâtif bir bünye halinde, tek ve müşahhas bir varlık olarak «Lâhut Âlemi» denilen itibarî bir cevlângâhta yaşamağa devam ettiğini söylerler. Hatta bazı spritüalistler daha ileri giderek, ruhun «Müşahhas tek varlık» halinde insanın ölümü sırasında hadakalardan çıktığını iddia ederler. Bu spritüalistlerden bir kaçı ölüm sırasında vücüdün bir metre kadar üstünde ceset şeklinde lâtif bir seyyale olarak ruhu gördüklerini, bu lâtif ve müşekkel seyyâlenin cesedin hadekalarile yine lâtif bir şerit iz halinde irtibatını müşahade ettiklerini bile beyan etmişlerdir. Bu irtibat seyyalesinin ölümden bir an sonra zâil olmasile ruhun da gaip oluverdiğini tesbit ettiklerini bildirmektedirler. Yine ispirtizma ile meşgul olanlar, bazı usullerle ölü insanlara âit ruhları çağırıp görüşebildiklerini ve anlaştıklarını iddia ederler. Bu gibi iddialar ve bu iddiaların

mesnedi olan indî nazariyeleri bugünün ilmi ile telife imkân olmadığı gibi, kat'î olarak reddine de imkân bulunamamaktadır.

Fakat bu iddiada olanlara soramaz mıyız ki; insan vücudunda mahsur olduğunu ve ölümle müstakil, tek varlık halinde lâhut âlemine intikal ettiğini iddia ettikleri ruhun, vücutta tahassül eden fizyoloji kudretlerle hiç alâkası yok mudur? Dimağî ve hormonal kudretlerin ruh ile alâkası ne kadardır? Ölümle yok olan fizyoloji ve psikofizyoloji beden kudretlerinden ayrılarak uçtuğu telâkki edilen ve ruh denilen bu lâtif varlığın enerjisi hangi kudretten doğmaktadır? İnsanın dimağının fizyolojik çalışmasından meydana gelen aklî kudretin, yani dimağ hücrelerinde temekkün eden bilgi kudretinin ne kadarı ruha geçmektedir, ve ruhta devam eden bu ilim kudretini idame eden hangi kudrettir?

Bugünün hakikî ilmine göre (hiç bir şey doğmaz, hiç bir şey gaib olmaz - Rien ne se perd, Rien ne se Crée) düsturu kat'îdir. Bu düstura göre seyyale halindeki ruhun alî kudretleri için hangi kudretler sarf edilmektedir? Ruhda mevcut olduğu zan edilen kudretlerin temadisi ve faaliyeti için istihlâk edilmesi lâzım olan meknî kudretler nereden meydana gelmektedir?

Spritüalistlere göre ve İslâm mutasavvıflarından spritüalizme inananlara göre, bütün ervah, kâinatın yaratılmasından evvel, ezelde lâhut âleminde, müşahhas ferdler olarak yaratılmışlardır. Cenab-ı Hak bütün ruhları bir araya toplayarak onlara sormuş: (Ben sizin Rabbiniz değil miyim?) Ervah (Evet) demişler.

Bu ruhlar ilk yaratıldıkları zamanda iyi ruhlar ve kötü ruhlar olarak Allah tarafından halk edilmişlerdir. Kâinatta ve dünyada vazifeleri, iyilik ve kötülük hasletlerini ebede kadar muhafaza etmektedir. Bu ruhlardan her biri kendine ait olan şahıs ana rahmine intikal ettiğinde, yani «Hüveyni menevî ve büyeyz» ilkahından doğan birleşmiş varlıkda kalıplanır. Evvelâ rüşeym, sonra cenin ve sırasile çocuk, genç, kâhil vücutta kalır. Vücut ihtiyarlayıp ölünce ruh vücuttan ayrılarak ve müşahhas olarak âlem-i lâhûta intikal eder. Bu nazariye kabul edilir ise; insan talim ve terbiyesinin lüzumsuz ve zait olduğu hükmüne varmak icab eder. İnsanın ilk rüşeym halindeki mülekkah varlığında bünyesine dahil olan ruh (Elestü) gününden beri yaratılmış; her türlü ilmi, her türlü müsbet ve menfi amel kudretini haiz mükemmel bir varlıktır, ve bedene böyle olarak intikal eder. Böyle olunca, ezelden muayyen bilgi ve terbiyeye mâlik olan ruha sonradan talim ve terbiye ile bir şey ilâ-

ve etmek mümkün olamadığı gibi; bir insanı dağ başında cahil bırakmakla dahi ruhî varlığında bir şey eksiltmek mümkün olamamak icap eder. Bunlar ezelden takdir edilmiş ise günahı ne içi kula âittir? Ruh; ceninde iken hangi varlık vahdeti ise çocukluk, gençlik, kâhillik ve ihtiyarlık bünyesinde de ayni varlık vahdetini muhafaza etmek icab eder. Bu nokta'i nazara göre, insanın kendi tekâmülü için, ceht sarfetmesine, okuyup yazma ve ilim öğrenmesine, tenevvüre hiç de lüzumu olmamalıdır. Yaratan tarafından ayrı ve değişmez kaliteler ünitesile yaratılmış olan ruhların hâiz oldukları manevî kudretleri, tahsil ve terbiye ile değiştirmeğe, bu ruhlara bir şey ilâve etmeğe veya eksiltmeğe imkân olmamak lâzımdır.

(Cebriyyun) dediğimiz felsefî doktrinin ve spritüalistlerin nazariyesi olan bu düşünce bir çok tevilli izahlara rağmen kabule şayan olmamak lâzımdır, kanaatındayız.

Bugünün hakikî ilimlerine göre insan; haricî vasat demek olan ana rahmine intikal etmeden evvel «nefir» dediğimiz uzuvda (Büyeyz) ile (hüveynimenevi) birleşmesi ânından itibaren bir bütün olarak tek vücut olarak hayata başlar.

Ruh kudreti de, bünyesindeki hayatiyet kudretinin muhassalası olarak ilk anda teşekkül eder. Ana rahminde müstakil olan bu (ünite) ancak gıdasını rahimde (Dış vasattır) meşime vasıtasile anasının kanındaki gıdadan temin eder. Rüşeym ve cenin olarak bizatihi tekevvün ve tekâmül eder. Cenin hava vasatında yaşayabilecek kudreti kazandığında rahim vasatını zorlayarak dış hava vasatına intikal eder. Bundan sonra yine; bir müddet anasının südüyle beslenir, hazım cihazı tekâmül edince memeyi de terk ederek lüzumlu hayat şartlarile hayvanî hayatını idame eder; insanî hayatı ise tahsil ve terbiye ile başlar ve ölünceye kadar tekâmül eder.

İnsanın diğer hayvanlardan farkı, melekâtı akliyesinin tekemmül edişi ve iyi inkişafa müsait oluşudur. Hayvanlarda da zekâ ve hafıza vardır. Akıl dediğimiz (Tahattür' Tefekkür ve muhakeme kudreti ise) yalnız insana mahsusdur. Akıl kudretinin ilerlemesi de bünye ve vücut işlemesile mütenasip ve mütevazindir. Vücudu normal muvazene ile çalışamayan insanlarda aklî tekâmül normal olarak teessüs edememektedir. Muayyen dimağ hastalığlarının seyri esnasında tezahür eden donukluk veya arizî fartı zekâ, anormal parlaklık halleri; beden çalışmasındaki umumî hormonal muvazenenin, marazî tesirlerle mütevazin olan normal bünye nisbetlerini muhafaza edememesi dolayısiyledirö Bu marazî teşevvüş esnasındaki

hastalıklarda, anormal ahlâkî ve ruhî araz da görülür.

Meselâ; tifoya tutulmuş bir hastada dimağ faaliyeti bulut altındadır. Bu hal; tifo basillerinin ifrazı olan bir toksinin bütün hüceyrelerde, bilhassa dimağ ehramî hüceyrelerindeki yaşama ve vazife görme kabiliyetini körletmesile izah edilmektedir. Böyle bir hastalık esnasında, ne kadar âlim ve fazıl olursa olsun; bir insanın en basit şeyleri dahi düşünüp anlamasına imkân yoktur. Bu keyfiyet bize gösterir ki, herhangi bir hâdise ile beden faaliyeti tezelzüle uğrarsa insanın manevî kudreti de on isbette tezelzüle uğramaktadır. Bu hale nazaran ruhu; beden faaliyetlerinrak kabul ve tarife imkân görülememek yerinde olur.

Panteistlere göre; beden ve vücut fizyoloji kudretlerinin muhassalası olan ruh; bedenin ölümü ile vahdetini; vücuttaki inkılâp kudretini gaip ederek (kudreti külliyei mutlakiye) ye intikal eder (bir bardaktaki suyun denize dökülmesile vahdetini gaip etmesi gibi). Bu izahata göre:

(İnsandaki hayat kudreti, yani nefis); kudreti külliyei mutlaka'nın, insan bedeninde muhtelif kudretler halinde tezahüründen ve bir birine intikal etmesinden doğan kudretlerin muhassalası mecmu'udur, diye tarif edilir.

Hareket ve çalışma halinde bulunan herşeyde her ân tahavvül ve değişme mevcuttur. Bu sbeple ruh veya nefis kudreti de her ân değişik bir muhassala arz eder.

Yaşayanlarda, nebat, hayvan insanda beden ünitesini teşkil eden muhtelif grup hüceyrelerin ve grupları tesiseden tek hüceyrelerin her ân terkipleri değişmektedir. Yaşayan hüceyre; doğar, büyür, ölür. Bu devrî hallerde hüceyre terkibi her ân değişmektedir; değişmez gözüken hüceyreler topluluğundan müteşekkil olan cihazlar ve cihazların birleşmesinden meydana gelen vücuttur. Bir karınca yuvasını tetkik edersek; her ân siyah bir şerit ve yuva ağzı topluluğu görürüz; manzara hemen daima aynıdır; haddizatında ise her ân karıncaların ferdi değişmektedir.

Herhangi bir yaşayanın, her ân içi uzvunu tahlile imkân olsa, madde nisbeti olarak daima değişik bir netice elde edilir. İnsan hareket ettiği veya düşündüğü zamanlarda, ayrı ayrı hayat muâdelesi arz eder. İnsan aklî kudretini kullandığı zamanda, tefekküre daldığı anlarda, fazla fosforlu ve azotlu maddeler sarfettiği halde hareket anında hidrat dö karbonları yakar, beden hareketlerinde ter ve teneffüs çoğaldığı halde düşünce ve tefekkür neticesinde karaciğer fazla çalışır: Safranın fazla ifraz edildiği kanda glikoz miktarının da arttığı tesbit e-

dilmiştir. Büyük korkulardan ve derin üzüntülerden sonra meydana gelen sarılık arazı bu suretle izah edilmektedir. Vücut veya dimağ faaliyetlerinde sarf olunan enerjiyi meydana getiren ve maddî terkibi her ân değişik olan (Hormon = ahlât) dediğimiz «kan, lenf ve mısl...» çalışma neticesinde tagayyüre uğrayarak ter, safra ve sevda (iç ifrazları) denilen muzir maddeler halinde tahassül ederek ifraz ve itrah edilirler. Bu gibi değişmeler her an için ayrı bir muadeledir. Bu muadeleler mecmuû da hayat tezahürüdür.

İnsanın kendini; yani maddî ve manevî varlığının tümü olan «nefsini» hakkile idraki, o insanın kendi nefsine hakikî kıymeti vermesini mucip olur. Bir hiç olduğunu idrak edebilecek kadar irfan vüsatine sahip olan bir insan, ne fuzulî tavazu, ne de kendini kasten belli edecek gurur hissine kapılmağa fırsat ve meydan bulamaz. Bu derece irfan ve ilim olgunluğuna nâil olmuş bir kimsenin nefis mevcudiyeti, bütün yapmacık hareketlerin üstüne kendiliğinden yükselmiş demektir. Böyle ârif ve âlim kimseler bütün kudretlerini hakikatin taharrisine sarfetmekte olduklarından, ne tavazû, ne de kibir ve gurura beyhude enerji sarfına vakit ve fırsat bulamazlar; mütevaziâne tezahür eden hareketleri, her türlü maksatlardan uzak olduğu kadar, gururları dahi hiç bir maksada matuf olamaz. Bu ârifler ca'liyetten tamamen uzak kalarak hareket ederler.

İnsanlık ahlâkında gurur ve tavazu hareketleri kasden mahzı gurur, ve mahzı tavazu hareketleri olarak yapıldığı müddetçe bir nevi riyakârlık seyyiesinden kurtulamaz. Cemiyetleri sevk ve idare eden hükemanın âlim ve âriflerin taklidinden ibaret olan ahlâk kanun ve kaidelerine ittiba mecburiyeti, bu kanun ve kaideleri nefislerinde iyice hazmedecek olgunluğa nâil olamayanlar içindir.

İlk çağ filozofları ve bunlardan çok istiâne eden İslâm mutasavvıf filizoflarına göre, insanda «nefis» üç ayrı mahiyet ve veçhe göstererek tezahür eder:

1 — Nefsi emmare, 2 — Nefsi levvame, 3 — Nefsi mutmainne.

1 — Nefsi emmare, basit fizyolojik ve hayvanî hayatın bütün icap ve isteklerini yerine getirmeğe sayeden nefisdir. Lezzet, şehvet ve diğer hayvanî istekleri söndürmeğe yarar. İnsanı daima şuursuzca kötülüğe sevkeden nefisdir. Hayvanlarda ve ruhen tekâmül edememiş insanlarda âzamî hadle tezahür eder.

2 — Nefsi levvame, hayatın maddî zevklerini arayan ve isteyen nefsi emmareyi kınayarak kendi kendini basit hava ve

hevesinden uzaklaştırmak için şahsiyetine levm eden nefisdir. Bu nefis her insanda vardır; iç muhasebe ile kendi kendini aşağılandıran, haksız gören nefisdir.

3 — Nefsi mutmainne, nefsin hakikî mahiyetini iyice öğrenip idrak eden, nefsi emmare ve nefsi levvameyi tahrip etmeden dizginliyecek kudreti gösteren âlim ve ârif insanların nefsidir. Her iki nefsin kötülüğe olan istidatlarını yenebilecek kudreti gösteren bu zevât, gerek nefsi emmareyi ve gerek nefsi levvameyi ma'kul hadde tutarak bu nefisleri dahi insanlık menfaatına kullanmak dirayetini gösterebilirler. Bunlara «Arif-i billâh» ve «Erenler» denilmektedir. (Mesleğimizde «Les Grands İnitiés» tâbiri bu mânadadır, zannetmekteyiz.)

İmam Gazalî'ye göre: Nefis Hükümdar, Akıl Vezir, his tebea, şehvet Şeytandır. İnsan ülkesinin nefis Hükümdarı, Aklı Vezir olarak birinci mertebe selâhiyetle kullanabilecek liyakati ve olgunluğu gösterebilirse, yani kemale ermiş olursa, sehvet ve arzu şeytanını his tebeasına zarar vermeden vazife görmeğe sevkeder. Bu suretle hakikî insanlık mahiyeti arzeder.

Eğer, Nefis Hükümdarı, İnsan vücut ülkesinde şehvet şeytanına mağlûp olarak akıl vezirini dinlemez ve aklın faaliyetine engel olursa his tebaası şehvet şeytanının esiri olur, ve insan ülkesinin kudreti şehvet ve zevk yollarında israf edilir, bu suretle insan kendini kötü yollarda mahveder.

*
**

Çok eski zamanlardan, (Hermes - Tod = Hazreti İdris) den başlıyarak Einstein'a kadar Panteistlere göre, insan daima kendi vücüdunun hakikat ve mahiyetini öğrenmek üzere çok çalışmıştır ve el'an da çalışmaktadır. Her devirde bu gaye için insanlardan bazıları bütün ilimleri en ince teferrüatına kadar bütün gavamızıyle ve irfan ile öğrenmişlerdir. Bunu öğrenen âlim ve ârif zat kendisinin yani nefsinin kâinatta mevcut kudretlerin hepsinden birer mikdar ihtiva ettiğini idrak etmiştir. İnsan vücudunun bütün kudretlerin mecmuundan ibaret olduğunu bilen ârif, bu kudretlerin keyfiyet itibariyle bütün kudretlerin ayni olduğu halde kemiyet itibarivle kâinata kıyaslandığında, lâşey ve hiçten az miktar olduğunu da fehmeder. Mutasavvıflar bu hale yani insanın kâinata benzediği halde, bu benzer kıymetin hiç mesabesinde olduğunu anlaması haline (varlıktan yokluğa geçme) derler.

Bu hakikati bütün inceliği ile kavramağa muktedir olan insanın haiz olması icab eden hakikî ilim ve irfan varlığının büyüklüğü de aşikâr olarak mey-

FRANSA BÜYÜK İHTİLÂLİ
MASONLARIN ESERİMİDİR?

★ G. H. T. ★

III.

Nisan ayında çıkmış olan 18 sayılı Mason Dergisinde, 1767 tarihinde Fransız Masonlarının Üstadı Azamı **Kont de Clermont**'un -dahilî geçimsizlikler yüzünden- locaların kapatılmasını resmî makamlardan talep ettiğini yazmıştık. Kralın emirlerine ve polis müdahalelerine rağmen locaların gizli olarak mesailerine devam ettiklerini de izah etmiştik.

16 Haziran 1771 de Gran Metr **Kont de Clermont** vefat ediyor. Papaz olan bu asilzadeye iyi bir din adamı denemezse de, fena bir insan değildi. Fakat büyük Üstadlığı zamanında vaki teşebbüslerile, aldığı kararlarla, idaresile mükellef olduğu teşekküle alâkasızlığı ile, ölümünde, Fransız Masonluğu garib bir vaziyette bulunuyordu.

Gayri resmî bir surette çalışan localarda, «Occultiste» cereyanlar hâkimdi. İnanmak ihtiyacı locaları ayakta tutmuş, hatta kuvvetlendirmişti.

Voltaire'in tesiri altında bulunduğu iddia edilen mason teşkilâtı, bilâkis hiristiyan dininin evamirini hem tatbik ediyor, hem -Occultisme ve Hermetisme yolu ile- daha derinleştirmeye, bazı esrarı çözmeye çalışıyordu.

1771 den sonra, Fransız masonluğunun teşkilâtlanmasında, gelişmesinde, icraatında Grand Orient de France'ın büyük rol oynadığı herkesçe malûmdur. Bu Grand Orient'i bir çokları **Philippe-Egalité**'nın bir aleti,

---

dandadır. Bunu belli etmek için de (Yoklukda, hiçlikde var olma) mefhumu da haklı olarak kendiliğinden tezahür eder.

Hakikî âlim ve ârif, kendisinin keyfiyet itibarile Kudreti Mutlaka'nın ayni olduğunu bilen yani «Nefsini bilen Allahını bilir» ile gösterilen dereceye erişmiş olandır. İnsan, kemiyet itibarile ulu varlığın yanındaki küçüklüğünü, zerreden ufak bir hiçden daha hiç olduğunu idrak ederse nefsini bilmiş olur.

feylezofların oyuncağı, 1789 ihtilâlinin müşevviki gibi gösteren tarihçiler çoktur.

Grand Orient nedir? Fransız masonluğundaki bu yeni teşkilâtı kuranın kim olduğunu, şahsiyetini, fikirlerini, hedeflerini evvelâ tetkik edelimki bu «Büyük maşrik»in rolünü tayin kabil olsun.

Kurucusu, **Montmoranci** ailesine mensup **Duc de Luksenbourg'**dur. Bu büyük ismi taşıyan masonun çok dostları vardı. Sevimlidir, kibardır, zekidir, kültürlüdür; salim fikirlere sahib, mert, semih ve çok zengin olan bu **Duc'**ün münevverler üzerinde de büyük nüfuzu vardı. Kral XV inci **Louis** ise onun memleket işlerine karışmasına müsaade etmiyor, herkesçe tabii görülen ne bir sefareti, ne bir nazırlığı ona vermiyordu...

Ya harb etmek, ya sefahatle vakit geçirmek! İşte kral tarafından büyük isimler taşıyan asilzadelere verilen haklar!

Duc de Luksenbourg zekâsını, bilgisini, parasını, hayırhahlığını harp meydanlarında ve kadın meclislerine sarf etmek istemiyordu. Masonluk ona bütün meziyetlerini gösterecek bir melce oluyordu. Kimin tarafından ve ne vakit «initié» edildigi bilinmiyor. Yalnız 1777 de **St. Jean de Montmoranci** locasının reisi bulunduğu muhakkak...

Dergimizin 18 sayılı nüshasında çıkan yazımızda Üstadı Azam muavini **Lacorne**'dan, ve taraftarlarının çıkardığı hâdiselerden bahsetmiştik.

Gran Lojdan atılmış olan **Lacorne** taraftarları, **Cont de Clermont'**un vefatından dört gün sonra Gran Loj idarecilerine müracaatla cazip bir teklifte bulunmuşlardı: mesaiye iştiraklerine müsaade karşılığı olarak Büyük Üstadlık için **Duc de Chartres'**ın muvafakatını temin, ve yeni ihdas edilecek Umumî mürahhaslık (= administrateur general) için de **Duc de Luksenbourg'**u ikna ettiklerini bildirdiler.

Bu teklif hakkındaki müzakereler müspet bir netice verdiğinden, Heyeti umumiye anlaşmayı 24 Haziran 1771 de alkışlarla tasdiketti. Birleşmiş olan «Kardeşler» arasında ufak tefek görüş farkları yüzünden, **Duc de Luksenbourg** ancak 18 Nisan 1772 de yeni mevkiini işgal edebilmişti.

Gran metr seçilmiş olan **Duc de Chartres** gençtir, eğlenceyi sever ve masonluğa ait işlerle pğraşmamak kararında olduğunu gizlemiyor. Fransız masonluğunu fiilen idare etmek **Duc de Luksenbourg'**a kalmıştır.

Yapılacak işler çok: evvelâ başsız, dağınık, hizipleşmiş bu teşekkülü yeniden tanzim etmek, locaları ayni prensipler üzerinde birleştirmek lâzımdı. **Luksenbourg** vaktini, nüfuzunu, parasını, kabiliyetini bu işe

tahsis ediyor.On beş sene onun fikirleri, irşatları, kararları Fransız masonlarına rehber olmuştur.

Luksenbourg, istibdadın aleyhinde olmakla beraber, krala karşı gelmek de istemiyor. Fakat onun nazarında istibdadın aleyhinde olmak, halk lehine bir ihtilâlci kesilmek değildir. Netekim, Büyük İhtilâlde, memleketi terketmiş ve menfasında ölmüştür.

O, islahat istiyor... Her sınıfa yaşamak hakkı verilmesi prensipini müdafaa ediyor -fakat bu haklar krallık hukukunu ezmemek şartile!- Gençliğinde, din bakımından, **Voltaire**'in tesiri altında idi, bilâhare **Rousso**'ya tabi olmuştur. Onun yegâne arzusu ahlâkı düzeltmek, nifakı kaldırmak, dine hürmet etmek... Fakat dinin de tolerans prensipini kabul etmesini şart koşuyor...

Désaguilers gibi, o da masonluğun insanları manen yükseltmeye çalışan bir cemiyet olmasını istiory. İdaresini eline aldığı teşekkülün ne bir fikir, ilim cemiyeti, ne bir siyasî topluluk haline gelmesine taraftardır.

Bu kısa izahatla Grand Orient'ın kurucusunu az çok tanıdık. Şimdi bu teşekkül hakkında biraz malûmat verelim:

Kont de Clermont zamanında, Fransız masonluğunun büyük bir keşmekeş içinde bulunduğunu geçen makalemizde anlatmıştık.

Luksenbourg'un kanaatınca bu keşmekeşe en büyük âmil, loca reislerinin kaydı hayat şartile intihabı, ve bu yüzden âza üzerindeki nüfuz ve baskılarıdır. Yeni bir loca açmayı kârlı bir iş bilen üstadlar, azaya para mukabili dereceler tevcih ediyor, kendi hususî işlerini de bedava gördürüyorlardı. Binaenaleyh, loca reisinin «değişmezliğini» kaldırmakla, azadan alınan aidatı locanın üstünde bir heyete tevdi mecburiyetini koymakla, reisin aşırı bazı haklarını lâğvetmekle, masonluk salim ve sağlam bir yola girmiş olacaktı.

Bu gayeye varmak için loca reislerile vaki mücadeleleri, **Luksenbourg**'un bazen mâhirane, bazen müstebidane manevralarını anlatacak değiliz. Ne yerimiz buna müsaittir, ne mevzuumuz! Bir iki mühim noktayı belirtmekle iktifa edeceğiz:

«Grand Loge» un, «Grande Loge Nationale»a tahvilinden sonra bu «Grande Loge Nationale» ile Paris ve taşra loca reislerinden müteşekkil bir heyet kurulmuş ve işte bu heyet «Grand Orient de France» ismini almıştır.

Kabul edilen statüler mucibince teşrii kuvvet Grand Orient'a, icrai kuvvet Grande Loge National'e verilmişti. İc-

rai kuvveti, nazarî olarak, Gran Metr temsil etmekte ise de bu kuvveti fiilen elinde tutan **Duc de Chartres** olmayıp, Umum Murahhas (= Administrateur general) **Duc de Luksenbourg**'dur.

Şimdi, seri halinde çıkmış olan «Fransa Büyük İhtilâli Masonluğun eseri midir?» makaleleri yerine, Fransız masonluğuna hükmeden Grand Orient bu ihtilâli hazırlamış, teşvik veya tertip etmiş midir? dememiz lâzım geldiğini görüyoruz.

Krallık, devrilmek istemiyorsa bazı islahat mecburiyetindedir. Mecburî hizmetleri, işkenceyi kaldırmak, kraliyet şurasında milleti temsil eden müşavirler bulundurmak, memleketin idaresini yalnız asilzadelere tahsis etmemek gibi kararlar bile krallığı kurtarmaya kâfi değildi. Büyük haksızlıklar tevlit etmiş olan vergi sisteminin değiştirilmesi, vergiden muaf tutulmuş olan sınıfların bu imtiyazlarını lâğvı, müstahsile bazı haklar tanınması zaruridir. «Hürriyet» ve «müsavat» birer kelime olmaktan çıkmış, halkın benimsediği ve tahakkukunu istediği «concert» bir iktisadî program, bir umumî hedef olmuştu.

Tarih, her nekadar Büyük İhtilâli 1789 senesine mal etmiş ise de, hakikatte ihtilâl 15 inci **Louis**'in ölümünden evvel başlamış, 16 ncı **Louis**'nin saltanatı anında ilerlemiş, ve bu kralın kararsızlığı yüzünden bildiğimiz kanlı şekli almıştı.

İşte 1789 a tekaddüm eden senelerde, **Duc de Luksenbourg**'un hükümranlığı altında çalışan Grand Orient arşivlerinde, bu mesaille iştigal edildiğine dair hiç bir vesika yoktur. Dahilî gerginliklerin tesviyesi, mevki kavgaları, yeni yeni dereceler ihdasına ait evrak ve, fikrî bakımından, parlak olmaktan çok uzak bazı nutuklar -işte 15 senelik mesainin bilânçosu...-

«Arşivlerde vesaik bulunmaması bir şey ifade etmez» diyenler vardır... «Belki yakılmıştır...» Fevkalâde bir teşkilâta sahib olan Fransız polisi, bütün Fransaya yayılmış olan locaların siyasî bir faaliyette ve harekette bulunduklarının farkında olmamasına imkân var mı? Böyle bir hareket ve faaliyetten bahis bir tek rapor bile ne dahiliye nezaretinde, ne emniyet umum müdürlüğünde mevcut değildir.

Okuduğumuz kitaplara, yaptırdığımız araştırmalara, Fransadaki dostlarımızla vaki muhaberata dayanarak vardığımız kanaatı telhisen diyebilirz ki:

Grand Orient, yani Fransız masonluğunun o zamanki nazımı, **Duc de Luksenbourg**'un şahsî eseridir ve emrindedir. Bu Üstadımız masonların yalnız ahlâken tekemmülünü kendisine gaye edinmiştir ve bunun tahakkuku için çalışmıştır.

MASON ÂLEMİNDEN HABERLER

Japonya Büyük Locası yeniden çalışmıya başlamıştır.

★

Geçen yıl Paris'te Sorbonne'da, elli bir memlekete mensup binden fazla delegenin katılmasıyla toplanan Beşinci Kan Kongresine reislik etmiş olan Milletlerarası Hématologie Cemiyeti Başkanı Prof. Paul Chevallier, Fransa Mason Birliği reisliğine seçilmiştir.

★

Amerikada çıkan mason dergilerinden (New Age) dergisi, 1550 tarihinde (Franc Maçon) terimini kullanmış bulunan bir kitap ele geçirmiştir. Şimdi bu kitap (British Museum)dadır.

(Pensylvanie) Büyük Locasının sahip bulunduğu masonlara mahsus meskenler, dünyadaki bu kabil müesseselerin en büyüğü olup 1.200 hektar araziyi kaplayan 12 binadan müteşekkildir ve 400 masonu barındırmaktadır.

★

Yeniden faaliyete giren (Corée) masonlarının ilk locası (Séoul) de açılmıştır.

★

Yayınlanan bir istatistiğe göre, Birleşik Amerika devletinde, 1954 yılı sonunda 15.549 locaya kayıtlı 3.892.750 mason vardı. Bu rakam, bir yıl önceki rakamdan 82.527 sayı fazladır.

Masonluğun siyasî cereyanlara katılmasına müsaade etmek şöyle dursun, ne şahsen takbih ettiği 15 inci **Louis**'nin son senelerdeki müstebidane politikasının, ne kendi görüşlerine uyan 16 ncı **Louis**'nin ilk liberal ve islâhatçı kararlarının localara tesir icra etmesine razı olmamıştı.

Yeni kralın tahta çıkması, onun kraliyet ve iktidardaki hükûmetle olan alâkasızlığını ne arttırmıştır, ne azaltmıştır.

Lüksenbourg, daah ziyade **Montesquieu**'nun tesiri altında kalmıştır. Masonlukta tatbik etmek istediği prensipler -teşrii kuvveti bir heyete vermek, adlî makamlarının istiklâlini tanımak, hesapları kontrol altına almak, ilâh... -hep **Montesquieu**nun nazariyelerinde mevcuttur. Bu prensiplerin tahakkuku için vaki çalışmalar, Büyük İhtilâle tekaddüm eden 15 sene içinde bir liberal asilzade sınıfı yaratmıştır. Bu sınıf, aydınlaşan halk, maddî ihtiyaçlar ve 16 ıncı **Louis**'nin müterreddit malî ve iktisadî siyaseti 1789 ihtilâline yol açmıştır. **Masonluk,** bizce, Büyük İhtilâli yapmamıştır, fakat **masonlar** bu ihtilâlde -Localarda edindikleri demokratik bilgi, sarıldıkları ideal, ve bir cemiyeti idare hususundaki tecrübelerile- mühim, faal ve verimli bir rol oynamışlardır.

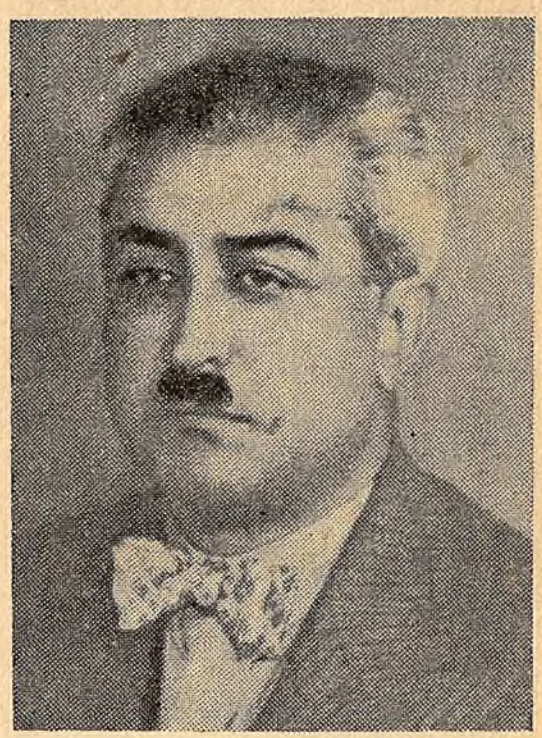
Masonluk, «Apolitique» bir teşekkül olduğunu daha 1789 hâdiselerinde göstermiştir.

Ebediyete intikal edenler:

Son üç ay içerisinde muhterem kardeşlerimizden altı değerli zatı aramızdan kaybetmiş bulunuyoruz. Herbirinin içtimaî hayatta ve meslek içerisinde muvaffak oldukları hayırlı başarılar kendilerini daima rahmetle andıracak bir yükseklliktedir. Onlara Tanrı'dan mağfiret ve arkada bıraktıklarına sabırlar dileriz. İleride biografilerinden özel broşürde bahsetmek üzere şimdilik bu sayın üyelerimizin kimler olduklarına dair kısa bilgiler vermekle yetiniyoruz:

MUZAFFER SOYSALLIOĞLU

1306 (1890) da, Kırcaali kazasına bağlı Aydoğmuş köyünde dünyaya gelmiş, ilk ve orta tahsilini Rodosta yapmış olan Muzaffer

Soysallıoğlu İstanbul'a gelince Evkaf Nezaretinde vazife almış, bir müddet sonra muhtelif bankaların muhtelif şubelerinde çalışmış ve en sonunda Sümerbank'ın muhtelif fabrika ve müesseselerinde başarılı vazifeler gördükten sonra emekliye ayrılmıştı. İyi ahlâklı, çalışkan, hayrı sever bir masondu.

FEYYAZ MÜMTAZ SAVUT

1920 de İstanbul'da doğan, Galatasaray Sultanisini birincilikle bitirdikten sonra Avrupanın muhtelif memleketlerinde seyahatler yapmış, vatana dönünce askerlik vazifesini ifadan sonra resmî ve hususî çeşitli hizmetlerde bulunmuş ve fırsat düştükçe Avrupa seyhatlerini de bırakmamıştır. İzmir'de yerleşerek muhtelif tütün şirketlerinde memur, müdür ve hissedar olarak çalıştığı gibi hususî şirketler de kurarak ticaret hayatına atılmıştı. Muğla'da ve İzmir'de öğretmenlik te etmişti. Fransızcası çok kuvvetliydi, tercümeleri ve gazetelerde bir çok makaleleri vardır. Masonluktaki hizmetleri pek ziyade takdire ve tebrike şayandır. İzmir'deki locaların hemen hepsinde hizmeti ve himmeti sebkat etmiştir. Dergimiz için de değerli yardımlarda bulunurdu; (Dinler Tarihi) adlı etüdü âlimane ve vakıfanedir. Hasılı Feyyaz Savut sadece İzmir Masonluğu için değil, bütün Türk masonluğu için övünülecek, feragatli, çalışkan bir kardeşimizdi.

HAGOP MİKAELYAN

Memleketin büyük ecza tacirlerinden olan bu kıy-

metli ve çok halûk kardeşimiz bütün hayır cemiyetlerinin en civanmerd ve en feragatli bir üyesiydi. Fakirlere, yetimlere, hastanelere ve emsali müesseselere devamlı ve mütevali yardımlarda bulunurdu. Cenaze merasimine yüzden fazla çelenk ve yine aynı maksatla Kızılay emrine bir çok nakdî yardım yollanılması, bir çok fakir ve öksüzün merasime katılması onun hayırseverliğinin en açık delili oldu.

SAMİ TEMİM

1902 de İstanbul'da doğmuş, 1929 da Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebini bitirdikten sonra İş Bankasına intisap etmiş, o zamandanberi muhtelif memuriyetlerde ve şube müdürlüklerinde bulunmuş olan Sami Temim kardeşimiz Yapı ve Kredi Bankasının Beyoğlu Şubesi müdürü iken Tanrı'nın rahmetine kavuşmuştur. Muktedir, ehliyetli, kâmil ve halûk bir insandı. Refikası

kendisinden önce ebediyete intikal etmişti. Geride bıraktıkları bir kız, diğeri erkek iki yavruya sabırlar ve uzun ömürler dileriz.

MOİZ KAZES

Ticaret âleminde bir şöhret temin etmiş, memleketin ve vatandaşların hayrına ve faydasına çalışmak suretile insanî vazifesinde başarılar göstermişti. 1898 doğumluydu ve Gümülcüneliydi; eski bir masondu.

BABA KURBANGİL

1289 yılında Azerbaycan'ın Şirvan kasabasında doğmuş olan bu en yaşlı mason, masonluğa intisap bakımından da en büyüklerimizdendi. Kibar, nazik, çok iyi ahlâklı, edebiyata vakıf, farsçanın bütün inceliklerini ifadeye muktedir bir zattı. Türk ve fars dillerindeki şiirleri henüz basılmamıştır. Son zamanlarda hastalığı dolayısıyla ticaretten çekilmek mecburiyetinde kalmıştı.

Kıymetli hatırası daima hayırla ve rahmetle anılacak olan bu büyük kardeşimize Allah'tan mağfiret niyaz ederiz.

Le Recrutement Maçonnique

★ F. G. FOTIADI ★

C'est, vraiment, un sujet inépuisable, sur lequel on ne reviendra jamais assez.

C'est un sujet qui est d'une actualité maçonnique toujours saillante.

Nous estimons cependant qu'avant d'aborder cette question en elle-même, il conviendrait d'examiner, dans les grandes lignes, quel est le but poursuivi par notre Institution, quelle est la raison d'être de nos réunions et quel est essentiellement, le travail que nous devons accomplir à l'intérrieur et à l'extérieur de nos Loges.

En effet, le recrutement variera selon l'idée que les Maçons ou les profanes se font ou se feront du but de notre Institution.

Au cours de notre très longue carrière maçonnique, nous avons, bien souvent, vu des frères abandonner la Maçonnerie et ne plus s'en soucier le jour où ils avaient obtenu ce qu'ils désiraient ou bien lorsqu'ils n'ont obtenu rien du tout. Nous en avons connu d'autres qui sont entrés chez nous dans le seul but de satisfaire leur curiosité malsaine; d'autres qui dans une ignorance complète ont commenté de façon véhémente tout ce qu'ils ne pouvaient pas comprendre; d'autres, enfin, se croyant seuls en possession de la vérité Maçonnique, ne se laissèrent jamais contredire et préfèrerent s'en aller.

C'est un tableau qui nous prouve de façon évidente, que sans un recrutement sévère et sérieux, entouré de toutes les garanties voulues notre action resterait paralysée, notre effort serait voué à l'échec.

Or, la Maçonnerie est une Société de perfectionnement individuel et réciproque, une Ecole de sagesse et de vertu. Elle a donné au monde non seulement la lumière intellectuelle, mais aussi la lumière morale.

Par son organisation, elle a été, pendant des siècles, l'éducateur silencieux peut-être, mais bienfaisant, de l'humanité entière.

Par ses principes élevés elle en a été le guide et le flambeau.

Son but consiste à ennoblir les peuples, à transfuser dans

leur chair et dans leur sang le développement intellectuel et à être, quant à la mission individuelle de ses adeptes, le foyer des idées humanitaires les plus pures et les plus élevées.

La Maçonnerie n'est qu'une réunion d'hommes libres qui ne doivent avoir comme objectif que l'ordre et la perfection, la recherche de la vérité, l'élan vers tout ce qui est bien, tout ce qui est juste.

Ce n'est qu'au sein des Ateliers Maçonniques que l'homme peut réellement éprouver ces satisfactions morales qui le différencient de la brute et qui sont faites d'un ensemble d'actes de fraternité réelle et de solidarité étroite.

Ces satisfactions d'ordre moral que nulle Société profane ne peut faire éprouver, nous les avons tous senties, et si nous ne les avons pas senties, nous devons les sentir, car elles nous font grandir moralement à nos propres yeux.

C'est ici plus que dans toute autre Institution ou groupement que peut et doit s'acquérir la connaissance de soi-même, l'amélioration morale, la culture de l'âme, l'évolution de l'esprit, ainsi que la force de résistance qui nous permettait d'affronter tous les cataclysmes.

*
**

Il conviendrait donc, dans cet ordre d'idées, de nous appliquer avec méthode pour rendre l'action à l'intérieur de nos loges aussi opérante que possible par l'étude de tous les problèmes d'actualité immédiate, de tous les phénomènes de la vie sociale, de tous les mouvements d'opinion qui se manifestent au jour le jour et, de l'autre, de nous extérioriser par la diffusion de nos principes dans les milieux profanes qui nous entourent.

Opposons à toutes ces attaques, d'où qu'elles proviennent, une action réelle et positive par l'exemple de nos propres vertus, de notre loyauté, de notre tournure d'esprit objective, de notre dévouement inlassable à toutes les oeuvres saines et durables.

Or, cette action ne saurait être préparée convenablement que par un recrutement maçonnique aussi sélectionné que possible qui seul pourrait nous mettre à l'abri de toute surprise désagréable et de toute défaillance regrettable.

C'est en effet -il faut que nous ayons le courage de la dire le recrutement défectueux, c'est le discrédit qu'ont jeté sur nous des éléments maçonniques dissolvants, qui a permis à nos ennemis du dehors de redoubler leurs efforts et d'intensifier leur action calomnieuse contre notre Institution.

C'est encore le recrutement défectueux qui a fait que plu-

sieurs hommes de valeur hésitèrent et hésitent encore, à l'heure actuelle, de se faire initier chez nous.

*
**

Il conviendrait donc de voir par quels moyens et dans quelles conditions il y aurait lieu de préparer un bon recrutement maçonnique, cette question d'ordre général envisageant 1) le choix des recrues et 2) les devoirs qui incombent aux présentateurs, aux enquêteurs et aux Lumières des Loges.

Il y a des Frères qui prétendent que la Maçonnerie devrait porter tout son effort sur l'élite seule des intellectuels; d'autres qui préconisent le renforcement du nombre de notre effectif.

Or, à mon sens, ce serait une erreur, voire même une erreur tragique, que de limiter notre effort de recrutement uniquement à l'élité des intellectuels. Il n'est pas dit, en effet, que c'est à la haute échelle intellectuelle seule que nous aurons à enseigner nos principes, ni que nous aurions à puiser un profit moral.

En effet, nous remarquons bien souvent, au pied de l'échelle sociale des gens qui pourraient devenir des propagateurs fervents de nos idées.

Nous devons donc faire appel à l'élite de toutes les classes, à toutes les activités laborieuses, économiques ou intellectuelles qui nous entourent: aux professeurs et aux pédagogues, comme aux ouvriers et aux commerçants d'élite, aux avocats et aux médecins comme aux industriels et aux employés pourvu que tous puissent nous apporter un concours assidu, sincère et consciencieux, et ajouter une pierre solide à notre Temple indestructible. L'expérience nous a démontré, par ailleurs, que plus le recrutement est varié, plus une Loge aura fait sur ces colonnes oeuvre utile.

Quant à augmenter l'effectif en nombre de nos adhérents, j'estime que l'efficacité de notre action collective ne dépend pas d'un recrutement intensif bien souvent malheureux, mais de la valeur maçonnique individuelle de chacun des frères.

La phrase suivante d'un éminent maçon ne revient justement à l'esprit: «Nous nous sommes, disait-il, bien souvent posé la question s'il valait mieux pour la Maçonnerie être le nombre ou l'élite. Or, la réponse ne saurait être douteuse. Mieux vaut mille fois une élite de désintéressés qu'une multitude d'ambitieux ou de quémandeurs.»

Ceci posé, examinons maintenant la question de savoir par quel moyen il y aurait lieu de faire inculquer au monde profane, c'est à dire à nos adeptes

futurs, une notion nette et précise du but que nous poursuivons.

Tout d'abord il ne faut pas que les profanes qui demanderaient à être admis parmi nous, aient l'impression qu'ils entrent dans une Association de secours ou d'Assistance mutuelle qui leur permettrait de percer plus rapidement dans la vie; que tel commençant, tel avocat ou tel médecin croit qu'il pourrait, par ce moyen, mieux combiner ses affaires ou voir augmenter le nombre de ses clients.

Il ne faudrait non plus chercher à entrer chez nous pous s'amuser pendant quelque temps, à regarder des objets nouveaux, comme on va à une exposition artistique ou à un cinéma.

Il faut bien se pénétrer: que la Franc-Maçonnerie n'est pas un moyen de se créér des relations, car si tel était vraiment le cas, elle aboutirait fatalement au désordre et à la faillite; que les Loges maçonniques ne constituent pas un endroit propice pour les arrivistes; qu'il ne s'agit pas d'augmenter nos effectifs par des non-valeurs et des poids morts qu'on ferait entrer comme dans un moulin; que nous ne devons pas nous guider, dans le recrutement maçonnique, par un esprit de camaraderie, de complaisance ou d'amitié, mais que, par contre, nous manquerions à notre devoir maçonnique le plus élémentaire si, connaissant les idées justes et saines, le caractère loyal et résolu d'un profane, nous ne cherchions pas à l'amener chez nous et à l'initier.

Notre rôle se trouve, dès lors, tracé en ce qui concerne le choix des récipiendaires:

Un maçon a remarqué quelqu'un parmi ses amis qui lui paraitrait digne d'entrer dans la Maçonnerie; cela ne suffit pas pour justifier la présentation, pas plus d'ailleur le désir que manifesterait le candidat de faire partie de notre Institution.

Il faudrait observer soigneusement le candidat, contrôler ses actes, s'appliquer à scruter toutes ses pensées, chercher, si possible, à avoir la prescience de son avenir, en un mot, le passer au crible et si, au bout de cet examen approfondi, on acquiert la conviction qu'on se trouve en présence d'un profiteur, d'un esprit frivole, d'un homme incapable de fournir le travail moral et intellectuel que la Loge exigerait de lui, l'éliminer sans faiblesse.

*
**

Le jugement que nous aurions rendu ne devrait, cependant, être prononcé hâtivement. Ne prenons une décision définitive de refus sur le cas d'un profane

qu'après avoir acquis la **ferme conviction** que son entrée dans la Maçonnerie jetterait le discrédit sur l'ordre tout entier.

Il faudrait donc à mon avis, prévoir un stade **d'observation** assez prolongé et ne procéder à l'initiation définitive du profane qu'une fois qu'on se sera assuré que ses qualités et mérites peuvent faire de lui un bon maçon.

Le rôle, tel qu'il a été défini ci-haut, des présentateurs sur lesquels pèse une grande part de responsabilités morale dans les cas de recrutement maçonnique, est donc particulièrement important.

La tâche qui incombe aux enqueteurs, n'en est pas moins importante. Les enquêteurs doivent s'en pénétrer profondément et prendre leur rôle au sérieux au lieu d'établir leurs rapports (qui ne seront, d'ailleurs, jamais, assez complets) hâtivement, à la dernière heure.

Les enquêteurs ne devraient pas se lancer à un interrogatoire superficiel du condidat au cours d'un entretien d'une demi-heure qu'ils auront eu avec lui, mais chercher à mettre en action tous les moyens d'investigation dont ils disposeraient pour recueillir le plus de renseignements possible sur le compte du récipiendraire, en ayant, notamment, recours aux milieux profanes qui se trouveraient plus ou moins en contact permanent avec lui.

Il faudrait en outre exiger un scrutin pur et sans tâches, ce qui indiquerait que la demande d'un candidat, après avoir été minutieusement examinée sous tous les rapports et dans tous ses détails, a rencontré l'agrément examinée sous tous les rapports et dans tous ses détails, a rencontré l'agrément et les suffrages unanimes des frères de l'Atelier.

Inutile enfin d'insister sur l'importance de l'audition du profane. Ce dernier doit être soumis à un interrogatoire sérieux mûrement réfléchi, portant notamment sur le côté moral et sur le degré d'intelligence et d'éducation plutôt que sur celui de son instruction. Cet interrogatoire doit être fait sur un ton amical, encourageant, réconfortant pour que le récipiendaire ne se croie pas être assis sur un banc d'accusé.

*
**

Telles sont dans les grandes lignes, les mesures que nous préconisons, persuadés que nous sommes que plus le recrutement sera pénible pour le profane et plus nous apporterons de vigilance dans le choix de nos recrues, plus notre tâche sera rendue facile.

Et cette tâche consiste à inculquer à nos adeptes du dedans

Mim Kemal

★ S. MORDO ★

Tâche difficile que d'écrire quelque lignes sur ce grand homme, n'étant qu'une simple unité de cet assemblement dont il était le mentor, avec charge de nous conduire vers la lumière.

Les contacts entre nous avaient été limités, mais j'ai eu souvent l'occasion de serrer la main qu'il me tendait, cette même main qui était devenue l'emblème du devouement professionnel.

Les lignes qui vont suivre ne contiennent donc ni des notes biographiques, ni des évocations de phases d'une amitié serrée, non plus qu'une esquisse de souvenirs communs. Aussi je laisserai libre cours à l'inspiration et j'avoue que j'eusse eu une grande joie si j'avais pù lui faire connaitre les reflexions. Mais les rouages de la vie sont ainsi faits qu'ils nous indisposent au moment le plus inattendu, nous imposant par contre la fatalité des choses réelles.

Mim Kemal Öke était notre guide et notre soleil; comme lui il brillait pour tous du même éclat, sans distinction aucune, sans égards de classe ou de catégorie. Il ne connaissait pas de préférences. Comme le soleil il nous rechaufait tous de la même chaleur, lorsque nous nous exposions à lui.

Il nous régalait toujours de son franc sourrire et ses mots, placés à la juste mesure, pro-

---

qu'en ce moment de régression morale et de réalisme révoltant, notre Institution constitue le seul refuge, la seule planche de salut!

Que nous seuls travaillons objectivement, sans aucune idée préconçue, au-dessus des partis, au-dessus des dogmes, des préjugés et des haines!

Qu'au milieu de ce désarroi général, dans lequel tout risque de s'écrouler, la Maçonnerie seule est capable de former des hommes barrant la route à l'intrigue et à la corruption.

duisaient l'effet d'un stimulant qui redonne la santé faisant retentir également les sons mélodieux d'un rappel à la vie.

Même ses reprimandes, bien rares et jamais sans raison (...) avaient leur caractère particulier. Ce n'étaient pas celles d'un chef craint, mais il avait sa manière de dire les choses, tout en conservant son beau sourire, et, chaque mot prononcé portait l'agréable dose d'un beaume bienfaisant et rafraichissant. Il vous ouvrait la porte de la méditation, laissant les traces inoubliables d'un bel enseignement.

Ses conseils prodigués généreusement vous faisaient descendre au fond de vous-mêmes et vous donnaient l'occasion de trouver ce qu'auparavant était resté ombrageux.

C'était un soir, où, blasé et las d'une journée mouvementée et fatigante, de ces journées que la lutte pour la vie vous offrent souvent, j'arrivais au local plus tôt que de coutume, chercher le reconfort auprès de mes frères. La cigarette entre les lèvres, j'ouvris la porte du petit salon; je le vis en face assis devant une petite table. Mon premier geste fut de jeter ma cigarette, le sien de se lever et de me tendre la main. On ne saurait trouver meilleur reconfortant moral, meilleur encouragement à la vie. J'avais là, une fois de plus le meilleur témoignage de la puissance de notre institution et le plus bel exemple qu'elle était dignement représentée par lui. Malgré mes cinq lustres de vie maçonnique je sentis ce soir-là une joie et un bonheur d'adolescent.

Patriote, il l'était, car ile aspirait au relevement du niveau moral et culturel de son pays.

Doublé des qualités d'un maçon convaincu, pratiquant à l'extrême les principes de notre institution et sachant qu'elle était reconnue partout d'utilité publique, dès que les circonstances l'avaient permis il fit sonner le clairon du réveil et nous mis tous à la tache, lui en tête, nous conduisant vers l'accomplissement de nos devoirs.

Il ne doutait pas des sentiments de tout maçon turc, quelle que soit la langue qu'il manie et c'est à cette assurance qu'il nourrissait envers nous tous, que je dois aujour'hui d'écrire ces lignes dans la langue de Voltaire.

NECROLOGIE

★ H. N. ★

Les maçons turcs ont été durement éprouvés pendant les derniers mois. Après l'immense perte qu'ils eurent à déplorer en la personne de leur regretté Président, le Professeur Mim Kemal Öke, et avant que la plaie profonde ouverte par ce malheur eut été cicatrisée, plusieurs nouveux anneaux se sont détachés de la grande et noble chaîne qui depuis des siècles se prolonge sur la surface du Globe Terrestre sapant sur son chemin, autant que possible, les superstitions et le fanatisme, la tyranie et l'oppression, et ont pris leur essor vers les vallées célestes. Parmi ceux-ii, le dernier ou plutôt, l'avant dernier, car nous avons eu à déplorer il y a à peine quelque jours la perte de Sami Temim, Directeur de la succursale de Beyoglu de la banque (Yapı Crédit), fut Hagop Mikaelyan qui avait su conquérir la sympathie l'affection et la sincère amitié de tous ceux qui l'avait approché.

Hagop Mikaelyan s'était conduit durant toute sa vie comme un véritable maçon prodiguant la charité dans l'ombre, sans tambour ni trompette, subvenant à l'éducation et à l'instruction de plus d'une vaingtaine de jeunes gens lesquels, aujourd'hui, sont déjà à même d'accomplir leurs devoir envers la patrie, apportant, pendant environ trente années un concours desintéressé et ininterrompu à

On le disait opiniâtre, autoritaire quelque peu impulsif, peut-être l'était-il. Mais tout geste avait à la base le maintien constant de l'assainissement des doubles devoirs dont il avait la charge et la responsabilité. Il savait ce qu'll voulait et il ne voulait jamais une chose sans l'avoir au préalable passée par le tamis et la balance du droit et de la justice.

Il s'est éteient dans la paix sans souffrances, comme il a vécu pour la paix et pour le soulagement des maux et des misères humaines.

nombre d'organisations humanitaires et philanthropique, parmi lesquelles on peut signaler surtout, la Société de la lutte contre la tuberculose, l'Hôpital arménien de Yédikulé, l'Orphelinat Karagueusian de Chichli. Il s'était comporté en toutes circonstances comme un vrai maçon, car il avait apporté son assistance à tous ses compatriotes sans distinction de race ou de religion, car il avait pratiqué la charité sans s'attendre à aucune reconnaissance de la part de ceux qu'il avait secouru. La foule énorme qui avait tenu à accompagner ses dépouilles mortelles jusqu'à sa dernière demeure, en fut la preuve la plus éclatante.

Hagop Mikaelyan fut également un travailleur infatigable s'adonnant à son labeur même les jours férieés pendant que les autres se reposaient ou bien s'amusaient. Il était parvenu à être une autorité dans la branche de la droguerie. Il avait eu a tache d'introduire dans le pays les meilleures spécialités médicales, et nombreux sont les malades qui lui ont du, de ce chef, leurs guérisons. Le Gouvernement Français appréciant les services rendus par lui, pendant plus de vingt ans, à la cause de la médecine, lui avait décerné l'année dernière, la croix de la Légion d'Honneur.

L'unanime et sincère regret provoqué par sa mort, doit nous rappeler encore une fois, que la conduite d'un homme dans le courant de sa vie et toujours appréciée à sa juste valeur, par le public qui est un juge presqu'infaillible dans la sentence qu'il prononce le jour où il quitte cette terre pour se perdre dans l'infinie. Que, ce n'est point la fortune ou les grandeurs éphémères de ce Monde qui font loi, mais bien le souvenir de ce qu'on a été, et seulement ce souvenir peut demeurer impérissable.

Nous avons vu des multimillionnaires, lesquels ont été oubliés avant même que l'herbe ait poussé sur leurs tombes. Nous avons vu des Puissants de cette Terre, devant lesquels les masses s'inclinaient lorsque ceux-ci étaient au pouvoir, et qui pourtant n'ont emporté dans leurs tombes que le mépris et le dégoût de ces mêmes masses. Prenons donc exemple sur la vie de notre cher disparu, afin de laisser, nous aussi, lorsque viendra notre tour de partir pour l'Orient Eternel, un souvenir digne de respect et même, si possible, d'admiration.

L'ESPRIT INITIATIQUE DANS LA

VITA NUOVA de DANTE

★ Antonio Coen ★

— Suite —

Ce n'est que maintenant que connaître le texte. A défaut de nous pouvons aborder la Vita Nuova, dont vous êtes supposés quoi il conviendra de vous y reporter en lisant les traductions de Cochin ou de Mr Pezard et sans attendre que celle que j'ai achevée depuis longtemps trouve un éditeur.

Il n'y a rien d'inutile dans les textes de Dante; l'«Incipit» (Proemio) de la Vita Nuova limite l'objet de cette oeuvre au «livre de ma mémoire» - «libro de la mia memoria». Et, au chapitre XXVIII, qui suit de très près la mort de Béatrice, l'auteur expliquera qu'il n'entend pas.

«traiter en quoi que ce soit de son départ d'entre nous». Il invoque «trois raisons». «La première est que ce n'est pas dans notre présent propos, si nous nous en tenons à l'incipit». «La seconde est que... ma langue serait insuffisante a traiter un tel sujet». La troisième est que, en supposant que l'une et l'autre (des difficultés susdites) fut vaincue, il n'est pas convenable de parler de cela, car, si j'en parlais, il me faudrait devenir le louangeur de moi même.»

Ces paroles obscures ont provoqué un flot d'interprêtations. Nous en trouvons la clef dans la lettre à Can Grande della Scala. Dante y cite les Epitres pauliniennes aux Ephésiens et aux Corinthiens et rappelle dans quelles conditions l'Apôtre a obtenu la vision de Dieu.

«Il vit ce qui ne peut redire qui redescend» (du ciel). car l'intellect subit un état «que la mémoire ne peut redire». Il précise ensuite que le mortel emporté par ravissement en Paradis.

«Entend des arcènes qu'il n'est pas permis à l'homme de dire» (entend ayant le sens de «comprend»).

Aussi n'existe-t-il aucune mémoire de semblable vision. Et Dante, alors, de renvoyer précisément à la lecture de Richard de Saint Victor en précisant que qui a reçu la grâce de la vision extatique

> «Il ne peut, faute de pouvoir
> «ne sait et ne peut la conter»
> s'en souvenir; il ne sait, parceque les paroles lui manquent.»

Nous avons maintenant compris à la fois l'incipit et le chapitre XXVIII : Dante ne parlera pas de la mort de Béatrice, parcequ'il entend demeurer dans les limites du «livre de la mémoire» et que parler de la mort de Béatrice équivaudrait à rendre iompte d'une vision extatique.

S'il y avait le mondre doute, éclairons le en rerourant au Benjamin minor de Rirhard de St. Victor, où nous trouvons l'interpretation de la mort de Rachel.

Rachel reçoit en effet la divine vérité. Mais laissons parler Richard:

«Rachel multiplies ses recherches et enflamme de plus en plus sa propre passion au fur et a mesure qu'elle progresse... Dans l'immense anxiété de ses efforts quotidies, dans l'immensité d'une telle douleur, Benjamin nait et Rachel meurt... en effet, quand la nature humaine est ravie au dessus d'elle-même, elle vainc toutes les pauvretés de la raison humaine; élevée au dessus d'elle même et ravie en extase, en présence de la lumière divine qu'elle contemple, toute raison humaine meurt. La mort de Rachel n'est autre que l'avanouissement de la raison.»

Ainsi ecrit Richard; ainsi pense Dante. La mort de Béatrice est pur symbole, comme est pur symbole la personne même de Béatrice.

Dante ne peut parler de cette mort; ce serait affirmer qu'il a reçu la vision de Dieu, donc se louer soi même; sa langue serait insuffisante, comme l'a dit Saint Paul, et l'auteur sortirait du propos de l'Incipit, puisque la mémoire humaine ne peut conserver la moindre souvenance de la vision extatique.

Nous venons de faire un grand pas; continuons.

Si Béatrice n'était qu'une femme terrestre, fille du grand bourgeois Folco Portinari et épouse de De Bardi, l'attitude de Dante à son égard serait d'une telle incorrection qu'elle en deviendrait littéralement absurde.

Le récit comporte siz rencontres de Dante et de Béatrice: a neuf ans; a 18 ans; dans l'Eglise; au repas de noces; avec Monna Vanna, et lors du déni du salut.

Mais le Poête a le soin littéraire et légitime d'évitter les répétitions. Il suffit de lire la Vita Nuova pour être assuré que les rencontres de Dante et de Béatrice sont très fréquentes? Presque quotidiennes.

Un seul texte suffit à le montrer:

«Dès que je me représente son admirable beauté, aussitôt me vient un désir de la voir, qui a tant de force qu'il détruit en ma mémoire ce qui pourrait se lever contre lui et c'est ainsi

que mes passions passées ne m'empèchent pas de rechercher la vue de celle-ci.»

D'autres passages ne manquent pas, qui démontrent qu'a tout moment Dante éprouve le besoin passionné de voir Béatrice, qu'il y cède et trouve chaque fois le moyen de satisfaire immédiatement son désir.

Mais qui ne comprend que c'est chose littéralement impossible et même impensable si Béatrice est femme et épouse?

En outre, quand Dante la retruove, il entre chaque fois en extase; mais, en bon écrivain, il ne nous décrit qu'une seule fois dans toute la Vita Nuova, l'extase qui le saisit. Cela ne veut pas dire qu'il ne l'obtienne qu'une fois, ni qu'il parvienne, par elle, à la vision de Dieu, mais seulement a l'état qui la rend possible. Et tout cela résulte bien du texte.

Tout cela demeure parfaitement inexplicable; si Béatrice est une femme réelle; les assiduites de Dante auprès d'une telle femme; eminemment compromettantes, imprudentes au plus haut chef, seraient contraires non seulement a toutes les règles de l'Amour courtois, mais même à celles de la plus élémentaire courtoisie.

Et les femmes écrans, dia-t-on? Mais elles ne cachent vraiment rien et Dante lui même, quand il comparaitra devant la Commission des Dames («donne gentili») (chap. XVIII) n'hésitera pas à reconnaître ses relations avec Béatrice :

«cette dame dont vous avez connaissance»
«questa donna, di cui voi intendete».

Mais ce ne sont pas ses relations avec Béatrice, femme, que Dante admet ainsi, mais bien avec cette Béatrice «dont vous comprenez bien ce qu'elle est» car c'est ainsi qu'il faut traduirée «di cui voi intendete». Il s'agit de Béatrice, symbole du milieu initiatique qui favorise la poursuite de l'extase et l'on comprend à merveille que Dante, affilié, n'ait aucune raison de cacher aux «donne gentili» qui constituent la commission, émanation du groupe, ses propres rapports avec ce groupe. Il se contente de dire:

«Vous savez bien de quoi je veux parler; a quoi bon insister?»

En effet les «Fedeli d'Amore» constituent un groupe mystique; mais tous les Fidèles ne piursivent pas l'obtention de l'extase. C'est là une activité que pratiquent quelques une seulement, qui constituent un groupe dans le groupe, et nous en aurons bientôt la preuve.

Venons en à cet étrange repas de noces dont il est questions au chapitre XIV et au sonnet VII.

Ce sonnet, écrit Dante, n'a

pas a être «divisé» c'est a dire: expliqué, car il est «assai manifesto», très clair. Mais il ajoute: j'ai inséré des «paroles douteuses quand je dis qu'Amour tue tous mes esprits» et précise «cette obscurité (dubbii) est impossible à dissiper à qui n'est pas Fidele d'Amour au même degré» (ou grade).

Ainsi Dante se refuse à réveler le secret, secret initiatique, de la Vita Nuova. Ce secret réside précisément dans la constitution d'un milieu rituel, apte a favoriser l'obtention de l'extase.

Dès lors «Amour tue mes esprits» devient fort clair pour qui a lu Saint Bernard, Richard de Saint Victor ou Sainte Angèle de Foligno; mais convenons que cette lecture ne paissionne plus personne. On doit comperendre qu'Amour (amour de Dieu ou passion d'extase) place l'adepte en cet état extatique qui ne laisse aucune conscience.

Quand, au chapitre XXVIII, Dante cherchera a pustifier littéraireme le fai qu'il présente Amour sous forme de proposopée, il ne tendra effectivement qu'à détoutner l'attention du lecteur non averti. Sainte Angèle aussi personnifie Amour, encore que cette humble fille manque de culture classique et soit inrapable de citer Virgile, Lucain, Horace, Homère et finalement Ovi de, comme fait Dante: elle n'a aucun souci de critique littéraire, ce qui ne l'empêche pas de voir, comme fait Dante, Amour en personne, Amour «qui vient au devant d'elle»; elle se dit «repleta amore» (pleine d'Amour) comme le devient Dante quand Amour chasse ses esprits ou les tue.

Le long commentaire littéraire de Dante qui semble sans objet ne conserve que celui d'induire le lecteur en erreur.

Si les paroles de Dante sont douteuses et inexplicables, c'est qu'il s'agit d'extase et que seuls peuvent comprendre ceu qui la recherchent; les Fedeli d'Amore, et non tous, mais ceux là seulement qui le sont «au même grade». (In simile grado).

Rappelons que Dante, invité par un aim au repas de noces, feint d'ingnorer à quelle cérémonie il accepte de prendre part «quasi non sappiendo a che fo fossi menato» «comme si je ne savais a quoi pe fusse mené» et comme parait absurde la même qu'il suit cet ami «fidandomi ne la persona la quale uno suo amico a l'estremità della vita condotto avea». «me fiant en la personne qui avait conduit un de ses amis a l'ertremité de la vie.» Extranger motif d'inspirer confiance.

Ce texte aussi a provoqué une une bibliothèque de commentaires qu'il nous est impossible d'analéyser ici; mais il nous semble bien que les explications précdentes rendent ce passage bien plus clair.

Toutes les cérémonies intiatiques (qui impliquent transition et lustration) contiennent une mort symbolique. Dante fait confiance a cet ami précisement parcequ'il a été le présentateur à l'initiation d'un de ses amis, en outre, pourrait bien être Dante lui même, et que, en sa qualité de présentateur, il a conduit le recicpiendaire a «l'extrémité de la vie.»

Voici donc Dante dans la «maisson» où se déroule le cène.

Selon la regle de la Vita Nuova, le Poëte ne parle pas d'hommes: nous n'ignorons pourtant pas que les Règlements florentins, même avant Giano della Bella, limitaient, par raison à la fois économique et politique, le nombre des hommes invités au un, deux ou quatre, par dame invitante, selon la qualité communale ou corporative des invitées. L'absence masculine parait absurde, absence lors de la mort du père de Béatrice dans la maison mirtuaire des Portinari, comme parait absurde la même absence dans toutes les circonstances importantes de la Vita Nuova.

Mais qui taxe Dante dà apsurdité? Les seuls critiques textuels. Car il n'y a ici rien d'absurde. L'absence masculine est fort claire si nous somprenons le chapitre XIX :

«Parler d'elle n'etait pas convenable... Si je ne parlais a des dames en personne seconde et non à toute dame mais a celles là seulement qui sont nobles et ne sont pourtant point femmes.»

Nous n'ignorons pas que notre traduction n'est pas acceptée par tous et notamment point par Mr Ettenne Gilson; nous n'en persistons pas moins a la tenir pour la seule acceptable puisque nous savons que «elle» (ou Béatrice) n'est autre que le groupe initiatique et que les dames en personne seconde qui ne sont point femmes, ce sont les adeptes du groupe en question.

Mais revenons au repas, à cet etrange repas de noces ou il n'a point d'homme sauf Dante et son ami.

Remarquons qu'il a lieu en honneur d'une «noble dame» et «del primo sedere a la mensa che facea ne la magione del suo novelli sposo» «du premier repas qu'elle prend en la maison de son nouvel époux.»

— à suivre —

(TÜRK MASON DERGİSİ : İmtiyaz sahibi : **Türkiye Mason Derneği** ★ Yazı işlerini idare eden: **Muhittin Duru** ★ İdarehane: No. 111, Tepebaşı - İstanbul ★ Nüshası: 100 kuruş, yıllık abone: 4 lira.)
BECİD BASIMEVİ — GALATA

G-E monogramını taşıyan
bir ampulü
tercih etmekle,
gerek parlaklık
gerekse
dayanma bakımından
dünya ampul sanayiinin
en mükemmel örneğini
satın almış
olursunuz!
fapl

Fiatı 1 Liradır